The image is a book cover with a dark, blue-toned background. On the left side, there is a classical statue of a woman standing on a pedestal, supporting a decorative architectural element. The statue is illuminated from the left, creating a strong contrast with the dark background. The rest of the cover is mostly black with some faint, blurry light spots.

Quid scientia sine usu?

Leonarda Gołębiowska
Alina Pawłowska
Urszula Tylicka

Quid scientia sine usu?

Leonarda Gołębiowska
Alina Pawłowska
Urszula Tylicka

Quid scientia sine usu?

Ćwiczenia z języka łacińskiego
dla studentów prawa
i innych kierunków humanistycznych

Temida2
Białystok 2007

Rada programowa Wydawnictwa Temida 2:

Leonard Etel, Marian Grzybowski, Adam Jamróz, Dariusz Kijowski,
Cezary Kosikowski, Adam Lityński, Emil Pływaczewski, Stanisław
Prutis, Eugeniusz Ruśkowski, Walerian Sanetra, Halina Święczkowska,
Bogdan Wierzbicki

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana
w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób (elektroniczny, mecha-
niczny), włącznie z fotokopiowaniem – bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN 978-83-89620-35-4

Recenzent:

Mieczysław Mejor

BIBLIOTEKA UNIERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0256901

Opracowanie graficzne i typograficzne:

Jerzy Banasiuk

Projekt okładki:

Jerzy Banasiuk

Redakcja techniczna:

Jerzy Banasiuk

Korekta:

Autorki

Wydawca: Temida 2

Przy współpracy i wsparciu finansowym Wydziału Prawa
Uniwersytetu w Białymstoku

Druk: Podlaska Spółdzielnia Produkcyjno-Handlowo-Usługowa
Białystok, ul. 27 Lipca 40/3, tel./fax (085) 675-48-02

Spis treści

Wstęp	7
Wykaz stosowanych skrótów.....	8
1. Odmiana czasowników: infinitivus, indicativus i imperativus praesentis activi.....	9
2. Odmiana rzeczowników deklinacji II	14
3. Odmiana rzeczowników deklinacji I. Przymiotniki o 3 zakończeniach rodzajowych deklinacji I i II. Czasownik sum, esse, orzeczenie imienne. Zaimek pytający quis, quid	17
4. Rzeczowniki deklinacji III.....	22
5. Indicativus imperfecti activi	27
6. Przymiotniki deklinacji III. Zaimek wskazujący is, ea, id.....	30
7. Indicativus futuri primi activi. Zaimek zwrotny. Złożenia czasownika sum, esse	35
8. Indicativus, imperativus, infinitivus praesentis passivi.....	40
9. Indicativus imperfecti passivi. Zaimki osobowe ego, tu. Accusativus et nominativus duplex. Dativus possessivus	44
10. Indicativus futuri I passivi. Zaimki osobowe nos, vos.....	49
11. Indicativus perfecti activi. Zaimek względny qui, quae, quod	54
12. Supinum. Participium perfecti passivi. Indicativus perfecti passivi. Zaimek wskazujący hic, haec, hoc	59
13. Rzeczowniki deklinacji IV. Składnia nazw miast.....	65
14. Gerundium i gerundivum. Coniugatio periphrastica passiva.....	69

15. Participium praesentis activi. Ablativus absolutus	73
16. Rzeczowniki deklinacji V	78
17. Stopniowanie przymiotników. Ablativus comparationis. Genetivus partitivus	82
18. Imperativus futuri activi. Czasownik volo, velle, volui.....	86
19. Adverbia. Accusativus cum infinitivo. Czasownik fero, ferre, tuli, latum	89
20. Indicativus plusquamperfecti et futuri II activi et passivi.....	94
21. Coniunctivus praesentis, imperfecti activi. Coniunctivus w zdaniu głównym	98
22. Coniunctivus praesentis, imperfecti passivi. Zdania celowe. Zdania dopełnieniowe	101
23. Coniunctivus perfecti i plusquamperfecti activi. Zdania pytające zależne. Zdania skutkowe.....	104
24. Coniunctivus perfecti i plusquamperfecti passivi. Cum historicum. Zdania warunkowe.....	107
Słowniczek polsko-łaciński.....	111

WSTĘP

Quid scientia sine usu? to zbiór ćwiczeń przeznaczony przede wszystkim dla studentów prawa, ale z powodzeniem może być też wykorzystywany na innych kierunkach studiów humanistycznych. Jego głównym celem jest utrwalenie i sprawdzenie znajomości gramatyki i słownictwa łacińskiego przez studentów.

Choć kolejność zagadnień gramatycznych nawiązuje do układu jednostek tematycznych podręcznika Jana Rezlera *Język łaciński dla prawników*, to niniejszy zbiór może również służyć jako pomoc przy pracy z innymi podręcznikami.

W każdym rozdziale ćwiczenia możemy podzielić na dwie grupy:

- ćwiczenia utrwalające nowe zagadnienia gramatyczne i słownictwo,
- ćwiczenia powtórzeniowe.

Na końcu skryptu umieszczony został słowniczek polsko-łaciński.

Mamy nadzieję, że ten zbiór pomoże lektorom wzbogacić zajęcia o różnorodne ćwiczenia, a studentów zachęci do wykonywania zadań mających na celu rozumienie i tłumaczenie tekstów łacińskich autorów antycznych.

Autorki

Wykaz stosowanych skrótów

Abl.	– ablativus
Acc.	– accusativus
act.	– activum
con.	– coniunctivus
D.	– dativus
f.	– femininum
fut. I	– futurum primum
fut. II	– futurum exactum (secundum)
G.	– genetivus
imp.	– imperativus
imperf.	– imperfectum
ind.	– indicativus
inf.	– infinitivus
m.	– masculinum
n.	– neutrum
N.	– nominativus
part.	– participium
pass.	– passivum
perf.	– perfectum
plur.	– pluralis
plusq.	– plusquamperfectum
praes.	– praesens
sing.	– singularis
V.	– vocativus

ODMIANA CZASOWNIKÓW: INFINITIVUS, INDICATIVUS I IMPERATIVUS PRAESENTIS ACTIVI

I. Wskaż temat praesentis i określ koniugację podanych czasowników.

1) fatigo, -are	9) audio, -ire
2) divido, -ĕre	10) defendo, -ĕre
3) sentio, -ire	11) condemno, -are
4) debeo, -ĕre	12) video, -ĕre
5) credo, -ĕre	13) punio, -ire
6) venio, -ire	14) noceo, -ĕre
7) impero, -are	15) promitto, -ĕre
8) sileo, -ĕre	16) accuso, -are

II. Mając podany temat praesentis czasownika utwórz 1 os. sing. ind. praes. act. i inf. praes. act.

1) place-	6) doce-
2) disc-	7) da-
3) naviga-	8) custodi-
4) dormi-	9) narra-
5) absolv-	10) reg-

III. Określ formy uwzględniając tryb, czas, stronę, osobę, liczbę i koniugację.

1) scribo	6) promittitis
2) finiunt	7) saluta
3) dic	8) spondēre
4) docemus	9) amas
5) imperat	10) invenite

IV. Zachowując ten sam tryb, czas, stronę i osobę, zamień na przeciwną liczbę i przetłumacz.

1) gaudeo	7) cogitamus
2) imperatis	8) doces
3) spondet	9) credunt
4) condemna	10) audi
5) sentiunt	11) agit
6) tacete	12) debetis

V. Uzupełnij tabelę analogicznymi formami czasowników.

absolvo, -ēre	condemno, -are	debeo, -ēre	dormio, -ire
absolvis			
absolvite			
absolvo			
absolvunt			
absolvimus			

VI. Do podanego tematu praesentis czasownika dopisz odpowiednią końcówkę osobową.

1) orna -ozdabiają	8) erra -błądzimy
2) sci -wiedzą	9) clama -wołasz
3) propera -idź	10) duc -prowadzicie
4) audi -słucham	11) habe -mają
5) scrib -piszą	12) veni -przychodzicie
6) leg -czytamy	13) da -dajesz
7) audi -słuchajcie	14) leg -czyta

VII. Przetłumacz na język łaciński.

audio, -ire – słucham	scribo, -ēre – piszę	do, -are – daję
1) słuchamy	1) piszesz	1) dają
2) słuchasz	2) pisz	2) daj
3) słuchajcie	3) piszą	3) daje
4) słuchają	4) pisze	4) dajemy
5) słucha	5) piszemy	5) dajcie
6) słuchaj	6) piszcie	6) dajecie

VIII. Odmień przez osoby i liczby w ind. praes. act. oraz imp. praes. act.

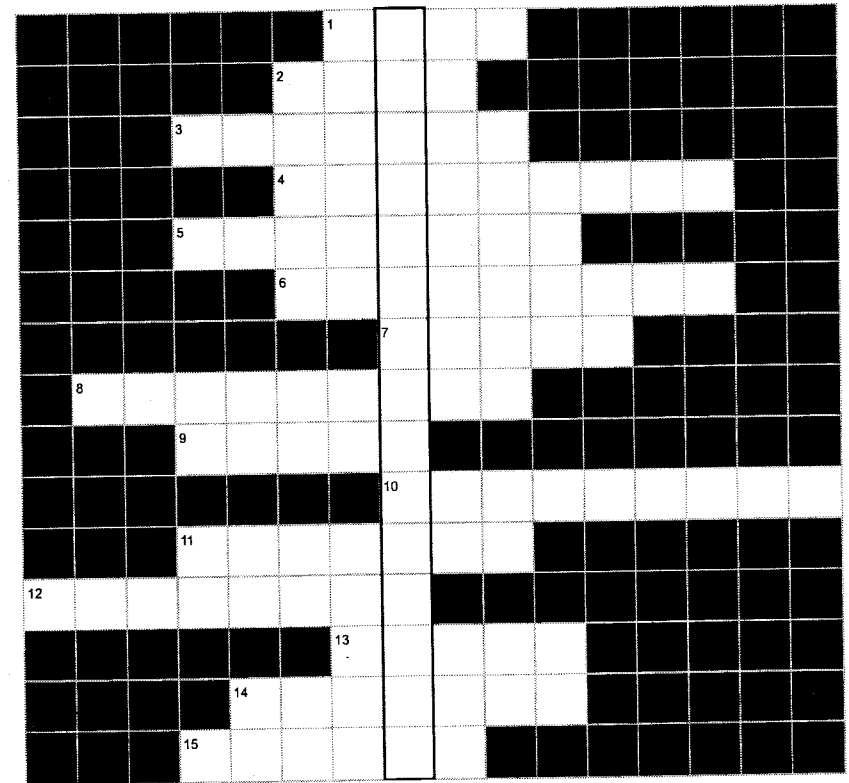
1) Sileo et audio.	3) Divido et impero.	5) Cogito et sentio.
2) Sententiam dico.	4) Audire spondeo.	6) Cum doceo, disco.

IX. Przetłumacz zdania na język łaciński.

1. Prowadzisz sprawę.
2. Powinniśmy ogłosić wyrok.
3. Przyrzekają słuchać.
4. Patrzcie i milczcie!
5. Słuchają i piszą.
6. Powinniście czytać.
7. Kiedy piszesz, myśl!
8. Powiniennem się uczyć.

X. Wpisz poziomo tłumaczenie czasowników. Hasło utworzą litery czytane od góry do dołu w zaznaczonej kolumnie.

1) dawać	6) oskarżamy	11) karzemy
2) mówię	7) słucham	12) skaż
3) widzicie	8) bronią	13) gnać
4) obiecuje	9) powinieneś	14) dzielisz
5) rozkazują	10) uwolnijcie	15) milczcie

ODMIANA RZECZOWNIKÓW DEKLINACJI II

I. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) vir, viri	6) forum, -i
2) ludus, -i	7) populus, -i
3) templum, -i	8) ager, agri
4) servus, -i	9) bellum, -i
5) liber, -bri	10) dominus, -i

II. Określ przypadek, liczbę i rodzaj podanych form, uwzględniając wszystkie możliwości.

1) campi	5) filii
2) pueris	6) socerorum
3) loco	7) solum
4) pericula	8) amice

III. Określ przypadek i liczbę, następnie zachowując przypadek zmień liczbę.

liber, -bri	periculum, -i	ludus, -i
1) librorum	1) periculi	1) ludum
2) libro	2) pericula	2) lude
3) libris	3) periculo	3) ludis
4) libri	4) periculorum	4) ludi
5) libros	5) periculis	5) ludo

IV. Uzupełnij tabelę odpowiednimi formami rzeczowników wraz z tłumaczeniem.

	V. sing.	N. plur.	Abl. sing.	D. plur.
hortus, -i				
magister, -tri				
negotium, -ii				
vesper, -eri				
decretum, -i				

V. Dopisz zakończenia poszczególnych przypadków.

1) puer (G. plur.)	7) troch (D. plur.)
2) amicus (G. sing.)	8) filius (V. sing.)
3) campus (N. plur.)	9) vesper (Acc. plur.)
4) dominus (V. sing.)	10) periculum (Acc. sing.)
5) magistrus (Abl. sing.)	11) locus (Abl. plur.)
6) negotium (V. plur.)	12) animus (D. sing.)

VI. Przetłumacz. Zamień wszystkie możliwe elementy zdania na liczbę mnogą.

1. Reus in iudicium properat.
2. Periculum timeo.
3. Puer verba magistri audit.
4. Librum lege!
5. Reum defendis, non accusas.
6. Puer cum amico in campum currit.
7. Magister discipulo librum dat.
8. In ludo puer legere et scribere discit.

VII. Uzupełnij zdania właściwą formą rzeczownika podanego w nawiasie. Przetłumacz.

1. (Amicus, -i) properant.
2. Audi (Servius, -ii)!
3. In (forum, -i) currimus.
4. Casum sentiunt (dominus, -i).
5. Verba (magister, -tri) discipulis placent.
6. Libros (puer, -eri – plur.) do.
7. Magister pueris de (bellum, -i – plur.) narrat.
8. Discipulus (negotium, -ii – plur.) laudat.

VIII. Przetłumacz na język łaciński.

1) do szkoły	6) na polu	11) na rynek
2) w szkole	7) z pól	12) na rynku
3) ze szkoły	8) z chłopcami	13) w książce
4) z nauczycielem	9) z ogrodu	14) do świątyni
5) z przyjaciółmi	10) do ogrodów	15) do gwiazd

**ODMIANA RZECZOWNIKÓW DEKLINACJI I.
PRZYMIOTNIKI O TRZECH ZAKOŃCZENIACH RODZAJOWYCH
DEKLINACJI I i II.
CZASOWNIK SUM, ESSE, ORZECZENIE IMIENNE.
Zaimek pytający quis, quid**

I. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) puella, -ae	5) ora, -ae
2) schola, -ae	6) procella, -ae
3) scriba, -ae	7) amica, -ae
4) magistra, -ae	8) agricola, -ae

II. Dopisz końcówki rzeczowników w następujących przypadkach.

1) magistr.... (G. sing.)	5) patri.... (D. sing.)
2) naut.... (Abl. sing.)	6) amicitii.... (Abl. plur.)
3) fili.... (G. plur.)	7) or.... (N. plur.)
4) terr.... (Acc. plur.)	8) culp.... (Acc. sing.)

III. Określ przypadek i liczbę rzeczownika *femina*, -ae, następnie zachowując przypadek zmień liczbę.

1) feminam	4) feminis
2) feminarum	5) feminae
3) feminā	6) feminas

IV. Uzupełnij tabelę odpowiednimi formami rzeczowników wraz z tłumaczeniem.

	Acc. plur.	V. sing.	G. plur.	Abl. plur.
culpa, -ae				
equus, -i				
amicitia, -ae				
iudicium, -ii				
gener, -eri				

V. Obok rzeczownika napisz przymiotnik w odpowiednim rodzaju, następnie napisz rzeczownik i przymiotnik w N. plur.

1) campus, -i	parvus, -a, -um
2) terra, -ae	sacer, -era, -erum
3) periculum, -i	magnus, -a, -um
4) magister, -tri	bonus, -a, -um
5) nauta, -ae	peritus, -a, -um
6) patria, -ae	liber, -era, -erum
7) signum, -i	malus, -a, -um
8) scriba, -ae	impiger, -gra, -grum
9) ora, -ae	maritimus, -a, -um
10) matrimonium, -ii	bonus, -a, -um
11) filia, -ae	pulcher, -chra, -chrum
12) proavus, -i	miser, -era, -erum

VI. Formom rzeczownika przyporządkuj formy przymiotnika w takiej samej liczbie, przypadku i rodzaju.

1) poëtis	a) noti
2) poëtā	b) notis
3) poëtarum	c) notos
4) poëtae	d) notorum
5) poëtas	e) notum
6) poëtā	f) note
7) poëtam	g) noto

VII. Z podanych słów wybierz:

- 1) **formy w Acc.**
nautis, fatigas, filias, terra, propera, verba, librorum, amicum, ludos, oram, numquam
- 2) **formy w Abl.**
viro, scribo, pulchro, agricolā, negotia, lauda, magistris, legis, novis, docetis, beatis

VIII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami rzeczowników z przymiotnikami.

	G. plur.	Abl. sing.	N. plur.	V. sing.	Acc. plur.	D. sing.
agricola peritus						
reus miser						
bellum asperum						
amica cara						
scriba piger						

IX. Uzupełnij właściwą formą przymiotnika i przetłumacz zdania.

1. Graeci nautae (peritus, -a, -um) sunt.
2. Servius librum puellae (pulcher, -chra, -chrum) dat.
3. Marcus (multi, -ae, -a) amicos habet.
4. Magistra pueris de bello (Punicus, -a, -um) narrat.
5. Libros scribarum (antiquus, -a, -um) legere amamus.
6. Aeneas patriam (novus, -a, -um) quaerit.

X. Wykorzystując podane wyrazy, ułóż zdania.

1. magister, schola, in, de, fabula, Aeneas, narrare.
2. Latinus, Aeneas, amicitia, facere, cum.
3. discipulus, placere, verba, magister.

XI. Ułóż pytania do zaznaczonych wyrazów w zdaniach, używając właściwych form zaimka pytającego *quis, quid*.

1. Servius **cum amicis** ludit.
2. Reus **sententiam** audit.
3. Verba pulchra **pueris** lego.
4. Neglegentia **culpa** est.
5. Latinus advenas **armis** non propulsat.
6. **Marcus** epistulam longam scribit.
7. Magister **discipulis** fabulam narrat.
8. In campum **cum amico bono** propero.
9. Magistra **libri** verba explicat.
10. Puella **de bello Troiano** legit.

XII. Postaw pytanie do każdego wyrazu poniższego zdania i krótko odpowiedz.

Magister scribarum antiquorum sententias de vita discipulis explicat.

XIII. Pamiętając o charakterystycznych cechach orzeczenia imiennego w języku łacińskim, przetłumacz zdania.

1. Córka Eneasza jest piękna.
2. Właściciele gruntu są przyjaciółmi pozwanego.
3. Nie jestem przodkiem Romulusa.
4. Jesteśmy żeglarzami.
5. Bądź przyjacielem Serwiusza!

RZECZOWNIKI DEKLINACJI III

I. Określ typ odmiany rzeczowników III deklinacji.

1) vectigal, -alis	9) fames, -is
2) homo, -inis	10) sermo, -onnis
3) pulvinar, -aris	11) pars, partis
4) tempus, -oris	12) laus, laudis
5) senex, senis	13) civis, -is
6) mens, -ntis	14) societas, -atis
7) flumen, -inis	15) frater, -tris
8) ovile, -is	16) urbs, urbis

II. Uzupełnij tabelę odpowiednimi formami rzeczowników wraz z tłumaczeniem.

	Abl. sing.	Acc. plur.	G. plur.	D. sing.
tribunal, -alis				
iudex, -icis				
mater, -tris				
mons, -ntis				
navis, -is				
caput, -itis				

III. Określ przypadek i liczbę uwzględniając wszystkie możliwości.

1) virtute (virtus, -utis)	7) fontis (fons, -ntis)
2) actoribus (actor, -oris)	8) lacunar (lacunar, -aris)
3) pontem (pons, -ntis)	9) canum (canis, -is)
4) onera (onus, -eris)	10) vesti (vestis, -is)
5) cubili (cubile, -is)	11) animalia (animal, -alis)
6) duces (dux, ducis)	12) finium (finis, -is)

IV. Poniższe formy zostały utworzone od rzeczowników *corpus*, *-oris* i *mos, moris*. Utwórz analogiczne formy od rzeczowników *orbis*, *-is* i *insigne*, *-is*.

corpus, -oris – orbis, -is

mos, moris – insigne, -is

1) corpori	1) morem
2) corpus	2) moribus
3) corporum	3) moris
4) corpore	4) morum
5) corpora	5) more
6) corporibus	6) mores

V. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) opus longum	4) pater carus
2) dens sanus	5) rete plenum
3) avis rara	6) oratio clara

VI. Znajdź pary rzeczowników w tym samym przypadku i liczbie.

1) amici – actori	6) servos – leges
2) verba – certamina	7) reti – magistra
3) bella – patria	8) popule – iudice
4) templis – iuris	9) tempore – animo
5) oris – trochis	10) nautae – domino

VII. Zamień w poniższych zdaniach rzeczownik *lex, legis* rzeczownikiem *ius, iuris* zachowując ten sam przypadek i liczbę. Przetłumacz zdania.

1. Dura lex, sed lex.
2. Novus rex, nova lex.
3. Inter arma silent leges.
4. Lege artis.
5. Quid leges sine moribus?
6. In legibus fundamentum rei publicae.
7. Legum ministri magistratus, legum interpretes iudices.

VIII. Zastąp zaznaczone wyrazy formami rzeczowników podanych w nawiasie, zachowując ten sam przypadek i liczbę. Przetłumacz zdania.

1. **Puerum** videmus. (mater, -tris)
2. Servi **reginae** parent. (rex, regis)
3. Aeneas **terras** visitat. (urbs, urbis)
4. Servius **libros** Homeri legit. (carmen, -inis)
5. **Reo** novae leges non placent. (actor, -oris)
6. De **oris** maritimis narro. (animal, -alis)

IX. Podane zdania zamień na liczbę mnogą i przetłumacz.

1. Carmen poëtae clari cognosco.
2. Lex retro non agit.

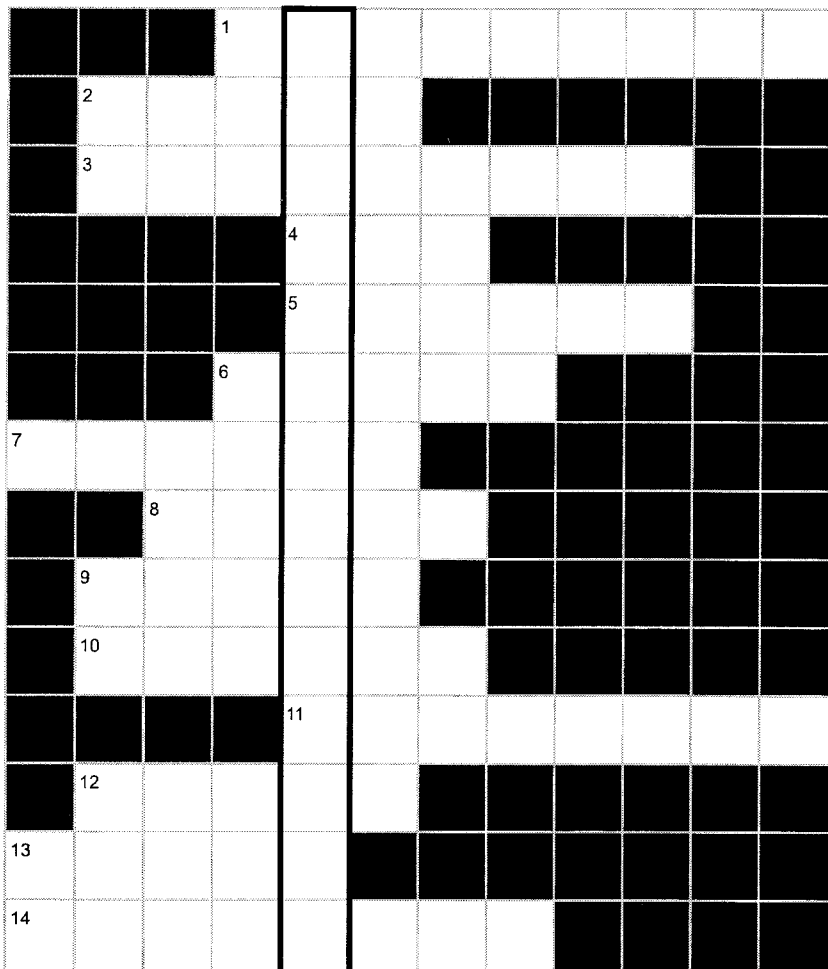
3. In iudicio actorem vides.
4. Audi, pater, sententiam!
5. Nauta cum paucis amicis per mare navigat.
6. De corpore delicti saepe audio.

X. Uzupełnij wyrazy odpowiednią końcówką. Przetłumacz zdania.

1. Poët.... orator.... claros laudant.
2. Scriptor.... Roman.... multa de urb.... Roma narrant.
3. Carmin.... poetarum antiqu.... puer.... placent.
4. Iudic.... sententi.... iustas dicunt.
5. Terra ipsa homin.... et animal.... alit.

XI. Rozwiąż krzyżówkę, wpisując hasła po łacinie. Wyrazy w zaznaczonej kolumnie czytane od góry do dołu dadzą rozwiązanie.

1. Coś pięknego wzbudza u nas
2. Pływają po nich statki.
3. Zawierają je ludzie i państwa.
4. Prawo ogólnie pojęte.
5. Leczymy je u dentysty.
6. Na początku rządili Rzymem.
7. Za popełnienie tego można trafić do więzienia.
8. Ten, kto prowadzi sprawę.
9. Należy do „rodzinki z pieskiem”.
10. Kot, koń, słoń to
11. Jego przeprowadzenie obciąża powoda.
12. Wydaje wyroki w sądzie.
13. Kopiąc dół, wykonujemy ciężką
14. Toczyli ją gladiatorzy na arenie lub bokserzy na ringu.

INDICATIVUS IMPERFECTI ACTIVI

I. Odmień przez osoby w ind. imperf. i praes. act.

- 1) In schola maneo.
- 2) Cogito, ergo sum.
- 3) Sedeo et audio.
- 4) Multa de lege Romanā narro et lego.

II. Poniższe formy zostały utworzone od czasownika *guberno*, *-are*. Utwórz analogiczne formy od czasownika *ago*, *-ĕre*.

1) gubernabamus	4) gubernabas
2) gubernabam	5) gubernabatis
3) gubernabant	6) gubernabat

III. Obok form ind. praes. act. czasownika: *explico*, *-are* oraz *custodio*, *-ire* napisz formy ind. imperf. act. w tej samej osobie i liczbie.

1) explicas	4) custodit
2) custodiunt	5) explico
3) explicamus	6) custoditis

IV. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę podanych czasowników.

1) silebam	6) stabat
2) narratis	7) este
3) pone	8) defendo
4) inveniebant	9) eras
5) eramus	10) punire

V. Uzupełnij tabelę i przetłumacz wszystkie formy.

ind. praes. act.	ind. imperf. act.
navigamus	
	defendebas
subveniunt	
	monebat
peto	

VI. Obok form czasownika *gaudeo*, *-ēre* utwórz analogiczne formy czasownika *sancio*, *-ire*, a obok form czasownika *rogo*, *-are*, analogiczne formy czasownika *mitto*, *-ēre*. Przetłumacz wszystkie formy.

1) gaude	1) rogabamus
2) gaudebam	2) roga
3) gaudeo	3) rogabat
4) gaudebant	4) rogare
5) gaudete	5) rogabatis
6) gaudebatis	6) rogant
7) gaudes	7) rogare
8) gaudebat	8) rogas

VII. Przetłumacz zdania, zamień ich orzeczenia na czas imperfectum.

- Viri tacent.
- Necessitas frangit legem.
- Tempus regit actum.
- Terentius admirationem Servii movet.
- Certamina antiqua specto.
- Puer librum legit, magister autem libri verba explicat.
- Apud Ennium legimus: „Moribus antiquis res stat Romana virisque”.
- Inter arma silent leges.

VIII. Przetłumacz na język łaciński.

- Rzymianie mieli wielu bogów.
- Pilnie słuchaliście słów nauczyciela.
- Italia jest i była pięknym krajem.
- Niewolnik pracował na polu.
- Wczoraj byliśmy w teatrze.
- Często odwiedzałam chórą przyjaciółkę.

IX. W miejsce kropek wstaw odpowiedni przyimek: *in*, *cum*, *de*, *e* (*ex*), *sine*. Przetłumacz zdania.

- ludo poetarum carmina audiebatis.
- Aeneas nautis Troianis patriam novam quaerebat.
- schola silvam pueri properabant.
- Heri librum Italiā antiquā legebam.
- Visitabasne Romam amicis?
- Graecia multa templa spectabamus.

PRZYMIOTNIKI DEKLINACJI III.
ZAIMEK WSKAZUJĄCY IS, EA, ID

I. Określ ilość zakończeń rodzajowych podanych przymiotników.
Podaj formy w N. plur. m., f., n.

1) saluber, -bris, -bre	4) subtilis, -e
2) prudens, -ntis	5) velox, -ocis
3) celer, -eris, -ere	6) brevis, -e

II. Podane rzeczowniki określ właściwą formą przymiotnika podanego w nawiasie. Utworzone wyrażenia odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) imperator (fortis, -e)	3) navis (ingens, -ntis)
2) certamen (gravis, -e)	4) tribunal (celeber, -bris, -bre)

III. Określ formę rzeczownika i uzupełnij końcówkę przymiotnika.

1) avi feroc	5) matris felic
2) verba alacr	6) causis facil
3) iure civil	7) equum celer
4) poëtarum celebr	8) pueros audac

IV. Formom rzeczownika *magister, -tri* przyporządkuj formy przymiotnika *illustris, -e* w takiej samej liczbie, rodzaju i przypadku.

1) magistris	a) illustrem
2) magistro	b) illustrium
3) magistris	c) illustri
4) magistrum	d) illustribus
5) magistrorum	e) illustres

V. W miejsce kropek wstaw przymiotnik *utilis, -e* w odpowiedniej formie i przetłumacz zdania.

1. Nullus homo sine labore vivere debet.
2. Omnis ars est.
3. Amicus Marcum consiliis saepe iuvat.
4. Discipulus librum legit.
5. Multa consilia pater filio dat.
6. Herbarum scientia hominibus prodest.

VI. Przetłumacz zdania, określ przypadek, liczbę, rodzaj i deklinację wyróżnionych przymiotników.

1. Leges **speciales** derogant leges **generales**.
2. Nodos iuris **civilis** libenter solvo.
3. Oratores **boni** estis.
4. Res Romana moribus **antiquis** stabat.
5. Labor **omnia difficilia** vincit.

VII. Przetłumacz na język łaciński.

1. Powód prowadził trudne sprawy.
2. Szybkie okręty zbliżały się do miasta.
3. Wczoraj czytaliśmy o znakomitym sędzi.

4. Nagrody podobały się dzielnym żołnierzom.
5. Wczoraj pisałam krótki list do przyjaciółki.
6. Powinniście słuchać rad rozważnych ludzi.

VIII. Od podanych wyrażień:

1) is nauta clarus et alacer	5) ea opinio iusta
2) ea lex dura et generalis	6) ea ars nova
3) id crimen praecipuum et audax	7) id praemium speciale
4) is liber brevis	8) is equus acer

utwórz następujące przypadki:

- a) G. plur.
- b) Abl. sing.
- c) D. plur.
- d) Acc. sing.
- e) N. plur.

IX. Określ przypadek i liczbę podanych wyrażień, zamień je na przeciwną liczbę.

- 1) eius laboris magni
- 2) eos montes celebres
- 3) eo tempore antiquo
- 4) eae virgines nobiles
- 5) ea parte ingenti
- 6) eorum exemplarium innumerabilium
- 7) ei arti novae
- 8) eo animali pulchro
- 9) eas civitates Graecas
- 10) eum civem fortem

X. Każdej formie rzeczownika *dux, ducis (m.)* przyporządkuj formę zaimka: *is, ea, id* oraz przymiotnika *nobilis, -e* w takiej samej liczbie, rodzaju i przypadku.

1) duce	a) eis	a. nobilem
2) duces	b) eius	b. nobilibus
3) ducem	c) eorum	c. nobilis
4) ducum	d) eo	d. nobiles
5) ducis	e) eos	e. nobili
6) ducibus	f) eum	f. nobilium

XI. Obok form rzeczownika *lex, legis (f.)* napisz formy zaimka *is, ea, id* i przymiotnika *acer, acris, acre*.

- 1) legem
- 2) legi
- 3) legum
- 4) lege
- 5) legibus
- 6) leges

XII. Uzupełnij tabelę brakującymi formami podanego rzeczownika, zaimka i przymiotnika.

ius, iuris (n.)	is, ea, id	audax, -acis
iure		
	eius	
		audacia
iurum		
	ei	
		audacibus

XIII. Podaj znaczenie, formy podstawowe oraz określ deklinację przymiotników, od których powstały imiona.

- 1) Hilary
- 2) Beata
- 3) Barbara
- 4) Sylwester
- 5) Feliks, Felicja
- 6) Klemens, Klementyna
- 7) Konstanty, Konstancja

7

**INDICATIVUS FUTURI PRIMI ACTIVI.
ZAIMEK ZWROTNY.
ZŁOŻENIA CZASOWNIKA SUM, ESSE**

I. Uzupełnij tabelę odpowiednimi formami czasowników.

Ind. fut. I act.				
	1 os. sing.	3 os. plur.	2 os. sing.	1 os. plur.
dico, -ĕre				
advoco, -are				
custodio, -ire				
gaudeo, -ĕre				

II. Obok form ind. fut. I act. czasownika *absolvo, -ĕre* napisz formy ind. fut. I act. czasownika *cogito, -are*, a obok form czasownika *doceo, -ĕre* formy czasownika *sentio, -ire*.

1) absolvam	1) docebimus
2) absolvetis	2) docebo
3) absolves	3) docebunt
4) absolvent	4) docebit

III. Odmień przez osoby i liczby. Przetłumacz zdania.

1. Ius civile discam.
2. Oratores illustres laudabo et audiam.
3. Silebo.

IV. Obok form ind. praes. act. czasownika *voco, -are* napisz formy ind. fut. I act. czasownika *habeo, -ēre* i *scribo, -ēre*.

1) vocat	4) vocant
2) vocamus	5) vocas
3) voco	6) vocatis

V. Zamień orzeczenia zdań na ind. fut. I act. Przetłumacz zdania.

1. Ignorantia iuris nocet.
2. Invidia gloriae umbra est.
3. Necessitas frangit legem.
4. Verba docent, exempla trahunt.
5. Cum doceo, disco.

VI. Podane formy czasowników napisz w ind. fut. I act. zachowując tę samą osobę i liczbę. Przetłumacz.

1) cessat	4) moneo
2) cognoscimus	5) celatis
3) sciunt	6) nocet

VII. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę czasowników.

1) cessabas	4) sciebatis
2) cognoscemus	5) petam
3) nocet	6) laudant

VIII. Do podanego tematu praesentis dopisz odpowiednią końcówkę.

1) orna -będą ozdabiać	8) fini -kończcie
2) sci -wiedzieliśmy	9) erra -błądziłeś
3) propera -idź	10) clama -wołać
4) audi -słuchał	11) duc -prowadzi
5) scrib -będę pisać	12) habe -mieli
6) veni -przychodziecie	13) da -dasz
7) leg -będziemy czytać	14) defend -będą bronić

IX. Formom czasowników *curo, -are* i *finio, -ire* przyporządkuj formy czasowników *vinco, -ēre* i *sileo, -ēre* w takim samym trybie, czasie, stronie, osobie i liczbie.

1) curabo	a) vinces
2) curant	b) vincebat
3) curabamus	c) vincunt
4) curabis	d) vincam
5) curabat	e) vincitis
6) curatis	f) vincebamus
1) finit	a) silet
2) finiebam	b) siles
3) finient	c) silebatis
4) finiebatis	d) silebimus
5) finis	e) silebam
6) finiemus	f) silebunt

X. Uzupełnij tabelkę odpowiednimi formami czasowników.

Ind. praes. act.	Ind. imperf. act.	Ind. fut. I act.
lego		
	negabant	
		invenietis
arces		
	protegebas	
		celabimus

XI. Napisz w odpowiedniej formie czasowniki podane w nawiasie w czasach: praesens, imperfectum, futurum I. Przetłumacz zdania.

1. Is iudex multos amicos non (habeo, -ēre).
2. Discipuli iuri civili se (do, -are).
3. Nos ea verba sanctorum legum (cognosco, -ēre).
4. Tu orationes in foro (audio, -ire).
5. Poloni (sum, esse).

XII. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę złożień czasownika *sum, esse*. Podaj ich formy podstawowe i przetłumacz.

1) poteras	5) proderit
2) insum	6) possumus
3) posse	7) ades
4) abero	8) aberunt

XIII. Formom czasownika *servo, -are* przyporządkuj formy czasownika *possum, posse* w takim samym trybie, czasie, stronie, osobie i liczbie.

1) servo	a) poteramus
2) servabimus	b) possum
3) servabam	c) poterimus
4) servamus	d) poteram
5) servabo	e) possumus
6) servabamus	f) potero

XIV. Przetłumacz zdania na język łaciński.

1. Bogowie nie pomagali Trojanom.
2. Lekarz nie może pomagać wszystkim.
3. Galowie nie mogli zwyciężyć Rzymian.
4. Prawdziwy przyjaciel zawsze pomaga przyjacielowi.

XV. Uzupełnij zdania właściwą formą czasownika podanego w nawiasie i przetłumacz.

1. Improbus est, qui amico non (prosum, prodesse), quamquam (possum, posse).
2. Poëtae aut (prosum, prodesse) aut delectant.
3. Omnes esse primi non (possum, posse).
4. Amici viris bonis numquam (desum, deesse).

XVI. Przetłumacz.

Uxor cum marito litigat

Maritus: Eheu! Quam pulchra puella olim eras! Nunc foeda anus es!

Uxor: Quam bonus olim eras! Hodie ebrius es!

Maritus: Sed cras ego ebrius non ero, at tu cras foeda eris!

INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS PRAESENTIS PASSIVI

I. Określ osobę i liczbę czasowników utworzonych w ind. lub imp. praes. pass.

1) continentur	5) protegatur
2) solveris	6) curamini
3) investigamur	7) adhibeor
4) invenire	8) finiuntur

II. Obok form strony czynnej podanych niżej czasowników napisz formy strony biernej zachowując ten sam czas, osobę i liczbę.

orno, -are	habeo, -ēre
1) ornamus	1) habeo
2) ornat	2) habetis
3) ornatis	3) habet
4) ornare	4) habēre
5) ornas	5) habemus
6) ornant	6) habes
7) orno	7) habent

vinco, -ēre	audio, -ire
1) vincit	1) audiunt

2) vincēre	2) audis
3) vincimus	3) audimus
4) vincis	4) audio
5) vincunt	5) audire
6) vinco	6) auditis
7) vincitis	7) audit

III. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników i przetłumacz.

Ind. praes.		Inf. praes.	
act.	pass.	act.	pass.
tenetis			
	coleris		
celo			
	sanciuntur		

IV. Od podanych czasowników utwórz imp. praes. act. i pass. Przetłumacz.

1) investigo, -are	3) doceo, -ēre
2) invenio, -ire	4) protego, -ēre

V. Podane formy zamień na przeciwną stronę, zachowując pozostałe kategorie gramatyczne.

1) scribitur	6) deletis
2) vide	7) custodiris

3) audiuntur	8) laudamus
4) condemno	9) evertite
5) defendi	10) portare

**VI. Poniższe formy zostały utworzone od czasownika *specto, -are*.
Utwórz analogiczne formy od czasownika *defendo, -ēre*.**

1) spectat	6) spectari
2) spectamini	7) spector
3) spectamus	8) spectatis
4) spectaris	9) spectantur
5) spectant	10) spectas

**VII. Ustal, czy charakterystyka każdej z form jest poprawna (Verum),
czy nie (Falsum). Wpisz właściwy kwalifikator „V” lub „F”.**

- 1) agi – imp. praes. act. 2 os. sing.
- 2) spectat – ind. praes. pass. 3 os. sing.
- 3) subvenimur – ind. praes. pass. 1 os. plur.
- 4) nocete – imp. praes. act. 3 os. plur.
- 5) frangeris – ind. praes. pass. 2 os. sing.
- 6) celari – inf. praes. act.

VIII. Podane zdania napisz w stronie biernej i przetłumacz.

1. Iudex sententiam dicit.
2. Magister pueros docet.
3. Puellae magistram salutant.
4. Necessitas frangit legem.
5. Magister discipulum ignavum castigat.
6. Servi agros magnos colunt.

7. Pueri ius civile cognoscunt.
8. Dux milites fortes laudat.
9. Orator orationes pulchras habet.
10. Aeneas novam patriam quaerit.
11. Actor clarus causas difficiles agit.
12. Latinus advenas armis non propulsat.
13. Servius orationes virorum illustrium in foro audit.
14. Poetae celebres multas terras et multa maria carminibus canunt.
15. Procella vehemens nautas Troianos ad oras Libyae agit.

IX. Podane zdania napisz w stronie czynnej i przetłumacz.

1. Causa ab oratore defenditur.
2. Mensae rosis ornantur.
3. Leges a sanctoribus sanciuntur.
4. Nodi iuris a iuris perito solvuntur.
5. Multi rei a iudice bono absolvuntur.
6. Cornelia Homeri libris illustribus delectatur.
7. In ludo nova et sine dubio pulchra orationum genera a Marco cognoscuntur.
8. Homo bonus et vir celeber a civibus semper laudantur.

X. Uzupełnij zdania, wstawiając odpowiednią formę z nawiasu i przetłumacz.

1. In ludo Servius verba magistrorum diligenter (audit, auditor, audiunt).
2. Sententia ab (actori, actoris, actore) auditor.
3. Iuris peritorum opiniones ab oratoribus saepe (adhibent, adhibentur, adhibetur).
4. (Sententiae legitimae, sententias legitimas, sententiis legitimis) a iudice iusto dicuntur.

**INDICATIVUS IMPERFECTI PASSIVI.
ZAIMKI OSOBOWE EGO, TU. ACCUSATIVUS ET NOMINATIVUS
DUPLEX. DATIVUS POSSESSIVUS**

I. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników.

Ind. imperf. pass.	pono, -ēre	voco, -are
1 os. plur.		
2 os. sing.		
3 os. plur.		
1 os. sing.		
2 os. plur.		
3 os. sing.		

II. Podane formy czasowników napisz w ind. imperf. pass., zachowując tę samą osobę i liczbę. Przetłumacz.

1) laudabam	4) cognoscebatis
2) monebas	5) cessabat
3) custodiebant	6) tenebamus

III. Poniższe formy zostały utworzone od czasownika *duco, -ēre* i *regno, -are*. Zmień stronę zachowując osobę, liczbę i czas.

1) ducebam	1) regnabas
2) ducebaris	2) regnabar

3) ducebamus	3) regnabatis
4) ducebamini	4) regnabamur
5) ducebat	5) regnabant
6) ducebantur	6) regnabatur

IV. Obok form ind. praes. czasownika *custodio, -ire* i *video, -ēre* napisz formy ind. imperf. w tej samej osobie, liczbie i stronie.

1) custodit	1) videor
2) custodimur	2) videmus
3) custodio	3) videtur
4) custodiris	4) vident
5) custoditis	5) videmur
6) custodiuntur	6) videt
7) custodis	7) videris
8) custodimini	8) videtis

V. Od czasownika *audio, -ire* utwórz następujące formy.

- 1) ind. imperf. pass. 3 os. plur.
- 2) inf. praes. pass.
- 3) imp. praes. pass. 2 os. sing.
- 4) ind. imperf. pass. 1 os. plur.
- 5) ind. praes. pass. 1 os. sing.
- 6) ind. imperf. pass. 3 os. sing.
- 7) imp. praes. pass. 2 os. plur.

VI. Obok form strony czynnej czasownika *moveo*, *-ēre* napisz formy strony biernej, zachowując pozostałe kategorie gramatyczne.

1) movebam	6) movemus
2) movēre	7) move
3) movebatis	8) movebant
4) movet	9) movete
5) movebas	10) moveo

VII. Przetłumacz na język łaciński.

1. Chodź ze mną na rynek!
2. Widziałam cię wczoraj w teatrze.
3. Odwiedźcie mnie z przyjaciółmi!
4. Zabawa z tobą podobała mi się.

VIII. Podane zdania napisz w stronie biernej i przetłumacz.

1. Ego librum legebam.
2. Tu orationes audiebas.
3. Mater me monebat.
4. Amici te salutabant.
5. Iudex me observabat.
6. Tu vocem populi audiebas.
7. Ego nodos iuris solvebam.
8. Agricola multos agros possidebat.

IX. Podane zdania napisz w stronie czynnej i przetłumacz.

1. In ius a me vocabaris, Mesalla!
2. Hereditas mihi a te promittebatur.
3. Verba praetoris ab amicis rei audiebantur.
4. Ego a te in iudicio videbar et salutabar.

5. Iura a Romulo populo dabantur.
6. Epistula brevis a te ad amicum aegrum scribebatur.
7. Heri statuae pulchrae et templa ingentia a me in foro spectabantur.
8. Multi dei a Romanis colebantur.

X. Przetłumacz zdania. Sprawdź, czy zostały poprawnie zamienione na stronę bierną lub czynną. Wskaż błędy.

1. Actor causam agebat. - Causa ab actore agebatur.
2. Marcus poëtarum carminibus delectabatur. - Poëtarum carmina Marcum delectabat.
3. Reges Romam gubernabant. - Roma a regis gubernabatur.
4. Sententia a reis audiebatur. - Reus sententiam audiebat.

XI. Przetłumacz zdania i wskaż w nich konstrukcję dativus possessivus.

1. Multi servi domino Romano erant.
2. Canis parvus Servio est.
3. Ager magnus agricolae erat.
4. Multi libri mihi sunt.
5. Tibi nomen Iulius est.
6. Multae deae Romanis erant.

XII. Przetłumacz zdania. Wyraż je za pomocą konstrukcji dativus possessivus.

1. Domina filium et filiam habet.
2. Romani multas deas habebant.
3. Tu fratrem bonum habes.
4. Servi Romani agros non habebant.
5. Duras leges habemus.
6. Domini servos habebant.
7. Tu hereditatem habebis.
8. Vos parvum canem habetis.

XIII. Przetłumacz zdania i wskaż użyte w nich konstrukcje accusativus duplex lub nominativus duplex.

1. Verum te amicum putabam.
2. Marcus discipulus impiger habetur.
3. Homerum poëtam celebrem habemus.
4. Caesar dux fortis putabatur.
5. Horatium clarum poëtam habeo.
6. Cracoviam notam urbem ducimus.
7. Romani Ciceronem patrem patriae dicebant.
8. Quintus meus amicus olim appellabatur.
9. Ego rex non creabar.

XIV. Podane zdania przekształć według wzoru:

Minerva sapientiae dea erat. (Romani putabant)

Romani Minervam sapientiae deam putabant.

1. Cicero orator clarus erat. (cives Romani habebant)
2. Aesculapius deus medicinae est. (medici habent)
3. Severa es. (putamus)
4. Graecia artium patria erat. (multi habebant)

XV. Określ, czy zestawione pary zdań wyrażają dokładnie tę samą treść (Verum), czy nie (Falsum).

1. Romani opulenti hortos magnificos habebant. - Horti magnifici Romano opulento erant.
2. Varsoviam urbem pulchram et notam puto. - Varsovia urbs pulchra et nota a te putatur.
3. Equus illustris Servio est. - Servius equum illustrem habet.
4. Athena dea sapientiae et litterarum a poëtis putabatur. - Poëtae Athenam deam litterarum putabant.

INDICATIVUS FUTURI I PASSIVI. ZAIMKI OSOBOWE NOS, VOS

I. Odmień przez osoby i liczby w ind. fut. I pass.

1) gero, -ëre	3) teneo, -ëre
2) seco, -are	4) sancio, -ire

II. Obok form ind. fut. I czasownika *moneo*, -ëre napisz analogiczne formy czasownika *absolvo*, -ëre, a obok form czasownika *custodio*, -ire formy czasownika *muto*, -are.

1) monebo	1) custodient
2) monebitur	2) custodiemini
3) monebis	3) custodiemus
4) monebimur	4) custodieris
5) monebitis	5) custodiet
6) monebuntur	6) custodiar

III. Obok form ind. praes. czasownika *recito*, -are i *scribo*, -ëre napisz formy ind. fut. I w tej samej osobie, liczbie i stronie.

1) recitas	1) scribo
2) recitatur	2) scriberis
3) recitamus	3) scribit
4) recitor	4) scribimur

5) recitamini

5) scribitis

6) recitant

6) scribuntur

IV. Uzupełnij zdania właściwą formą czasownika w ind. fut. I pass. Przetłumacz.

- Nos a vobis (cognosco, -ēre).
- In iudicio Marcus a patrono (iuvo, -are).
- Sententiae (lego, -ēre).
- Tu vir bonus (nomino, -are).
- Mater semper a me (amo, -are).
- Praecepta magistri ab omnibus (audio, -ire).

V. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę, następnie zmień stronę, zachowując pozostałe kategorie gramatyczne.

1) videbatur

5) trahar

2) punies

6) movent

3) delectari

7) inveniebamini

4) ostendebamus

8) specta

VI. Obok form czasownika *aperio, -ire* podaj analogiczne formy czasownika *adopto, -are*.

1) aperieris

5) aperiantur

2) aperimur

6) aperiebamini

3) aperiebatur

7) aperiri

4) aperiar

8) aperiebar

VII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników.

2 os. sing.	prohibeo, -ēre	cingo, -ēre
imp. praes. act.		
imp. praes. pass.		
ind. praes. act.		
ind. praes. pass.		
ind. imperf. act.		
ind. imperf. pass.		
ind. fut. I act.		
ind. fut. I pass.		

VIII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników i przetłumacz.

Ind. praes.		Ind. imperf.		Ind. fut. I	
act.	pass.	act.	pass.	act.	pass.
educas					
				intellege- mus	
			finiebantur		
	doceor				

IX. Przetłumacz na język łaciński.

- nas
- z wami
- z was
- z nami
- wam
- wy
- z nas

X. W poniższych zdaniach znajdź błędy.

1. Alienae terrae vestri placebant.
2. Amice, visita nobis!
3. Quis vos de Varsovia narrabit?
4. Pueri, vadite noscum in silva!

XI. Przetłumacz zdania i napisz je w stronie biernej.

1. Nos amicos visitabimus.
2. Vos patriam defendetis.
3. Pater nos puniet.
4. Magister vos monebit.

XII. Przetłumacz na język łaciński.

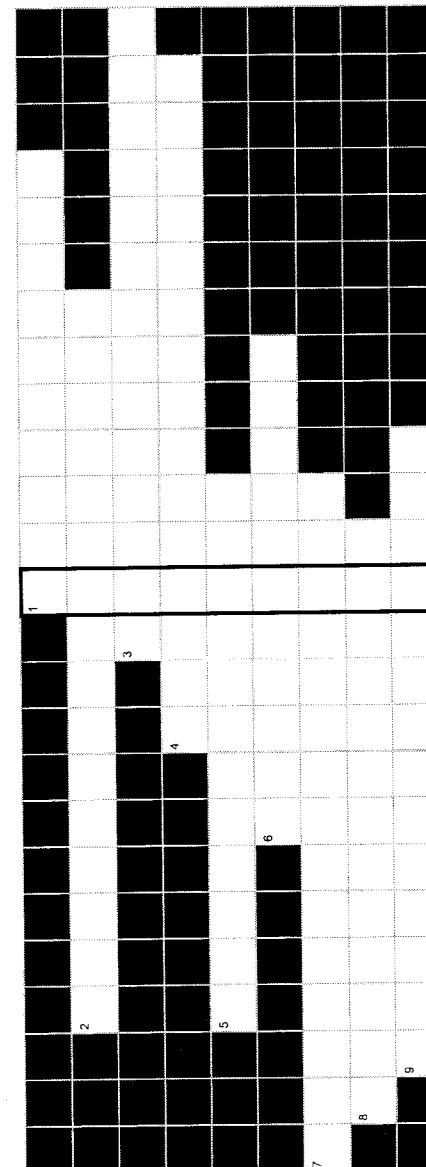
1. Będziesz przeze mnie oskarżany.
2. Jestem przez was widziany.
3. Byliśmy przez ciebie bronieni.
4. Będziecie przez nas karani.
5. Z tobą zawsze jestem szczęśliwy.
6. Czy podobało się wam opowiadanie?
7. Nigdy mnie nie chwalisz.
8. Z nami będziesz bezpieczna.

XIII. Uzupełnij zdania, zamień na przeciwną stronę i przetłumacz.

1. Dominus (bonus, -a, -um) multos (servus, -i) liberabit.
2. Cras praemia a (nos) accipientur.
3. In theatro (clarus, -a, -um) tragoediam Sophoclis spectabitis.
4. Cras mater aegra a Servio (visito, -are).

XIV. Wpisz poziomo tłumaczenie czasownika *proficiscor, proficisci* – wyruszyć. Hasło utworzą litery czytane od góry do dołu w zaznaczonej kolumnie.

- 1) wyruszać
- 2) wyruszaście
- 3) wyruszą
- 4) wyruszałeś
- 5) wyruszał
- 6) wyruszę
- 7) wyruszał
- 8) wyruszymy
- 9) wyruszajcie

**INDICATIVUS PERFECTI ACTIVI.
ZAIMEK WZGLĘDNY QUI, QUAE, QUOD**

I. Określ koniugację, wskaż temat praesentis i temat perfecti następujących czasowników.

1) habeo, -ēre, habui	9) scribo, -ēre, scripsi
2) vinco, -ēre, vici	10) amo, -are, amavi
3) video, -ēre, vīdi	11) ago, -ēre, ēgi
4) punio, -ire, punivi	12) respondeo, -ēre, respondi
5) duco, -ēre, duxi	13) disco, -ēre, didici
6) doceo, -ēre, docui	14) capio, -ēre, cepi
7) tango, -ēre, tetigi	15) rumpo, -ēre, rupi
8) venio, -ire, vēni	16) solvo, -ēre, solvi

II. Odmień przez osoby w ind. perf. act. i przetłumacz.

- 1) Veni, vidi, vici.
- 2) Audivi et scripsi.
- 3) Fui et feci.

III. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasownika.

Ind. perf. act.	do, dare, dedi
3 os. plur.	
1 os. sing.	

2 os. plur.	
3 os. sing.	
1 os. plur.	
2 os. sing.	

IV. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę. Podaj formy podstawowe czasowników.

1) fuit	8) remiserunt
2) perceperistis	9) recitavit
3) laesi	10) provexi
4) tribuerunt	11) processistis
5) demonstravimus	12) pinxit
6) pervenisti	13) nocuimus
7) secuistis	14) cecini

V. Obok form ind. perf. act. czasownika *specto, -are, -avi* napisz analogiczne formy czasowników *tango, -ēre, tetigi* i *duco, -ēre, duxi*.

1) spectaverunt	4) spectavimus
2) spectavisti	5) spectavit
3) spectavistis	6) spectavit

VI. Obok form ind. praes. czasowników: *dico, -ēre, dixi; ignoro, -are, -avi; sum, esse, fui* napisz formy ind. perf. act. w tej samej osobie i liczbie.

1) dicimus	1) ignorat	1) estis
2) dicis	2) ignoratis	2) sum

3) dicunt	3) ignoro	3) sunt
4) dico	4) ignoramus	4) est
5) dicitis	5) ignoras	5) sumus
6) dicit	6) ignorant	6) es

VII. Zachowując ten sam tryb, stronę, osobę i liczbę zamień podane formy czasowników na ind. perf. act.

1) portamus	5) colunt
2) sunt	6) sano
3) monet	7) dormit
4) ducitis	8) venis

VIII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników i przetłumacz.

	ago, -ēre, egi		educō, -are, -avi	
	3 os. plur.	2 os. sing.	1 os. plur.	1 os. sing.
Ind. praes. act.				
Ind. imperf. act.				
Ind. fut. I act.				
Ind. perf. act.				

IX. W podanych sentencjach zamień orzeczenia na czas perfectum. Przetłumacz.

- Confessio est regina probationum.
- Actori incumbit probatio.
- Lex prospicit, non respicit.
- Centum dare spondes? Spondeo. Promittis? Promitto.

X. Od czasowników podanych w nawiasie utwórz orzeczenie w ind. perf. act. i przetłumacz zdania.

- Magister multa discipulis de bello Troiano (narrare).
- Milites multos hostes (capere).
- Post victoriam dux milites in patriam (reducere).
- Victores consules praemia militibus (dare).

XI. Przetłumacz.

- Veni, vidi, vici. (Caesar)
- Veni, vidi, Deus vicit. (Jan III Sobieski)
- Vicisti, Galilae! (Julian Apostata)
- In principio creavit Deus caelum et terram. (Księga Rodzaju)
- Quod scripsi, scripsi. (Piłat)
- Dominus dedit, Dominus abstulit. (Hiob)

XII. Określ przypadek, liczbę i rodzaj, następnie zachowując przypadek i rodzaj zmień liczbę i napisz zaimek qui, quae, quod w odpowiedniej formie.

- quorum
- cui
- quem
- quas
- quo

XIII. Określ przypadek, liczbę i rodzaj zaimka względnego użytego w zdaniu. Przetłumacz.

- Horatius est poeta, cuius carmina me delectant.
- Is, qui id dicit, verum non dicit.
- Leges, quae Romani duxerunt, hodie omnes delectant.
- Ea, quae speratis, non erunt.
- Bis dat, qui cito dat.

6. Fide, sed cui, vide.
7. Quae nocent, docent.
8. Cuius regio, eius religio.

XIV. Przetłumacz zdanie. Zastąp rzeczownik *terra, -ae* rzeczownikiem *populus, -i*, dostosowując odpowiednio rodzaj, po czym napisz obydwa zdania w liczbie mnogiej.

Beata est terra, quae libera est, cuius cives valent, cui finitimae terrae amicae sunt, quam poëtae celebrant.

XV. Połącz zdania zaimkiem względnym *qui, quae, quod* i przetłumacz.

1. Non credo ei homini. **Is homo** numquam verum dicit.
2. Urbs diruetur. Cives **urbem** muris non cingent.
3. Videsne eas puellas? **De eis puellis** tibi narrabam.
4. Urbem visitabimus. **Ei urbi** nomen Roma est.

**SUPINUM. PARTICIPIUM PERFECTI PASSIVI.
INDICATIVUS PERFECTI PASSIVI.
Zaimek Wskazujący HIC, HAEC, HOC**

I. Od podanych czasowników podaj supinum w Acc. i Abl. Przetłumacz.

1) voco, -are	3) invenio, -ire
2) impleo, -ēre	4) coniungo, -ēre

II. Przetłumacz tekst. Wyszukaj formy supinum i określ je.

Magister et discipuli

Discipuli ad magistrum: „Venimus ad te, vir erudite, te salutatum et oratum: tempus festum nobiscum age!” Quibus magister: „Id iucundum est auditu, sed hoc facilius est dictu quam factu, nam officia me prohibent vobiscum tempus agere”.

facilius – łatwiejsze

III. Utwórz part. perf. pass. od czasowników.

1) moveo, -ēre	7) aperio, -ire
2) defendo, -ēre	8) colo, -ēre
3) audio, -ire	9) obiurgo, -are
4) seco, -are	10) misceo, -ēre
5) mitto, -ēre	11) advoco, -are
6) prohibeo, -ēre	12) sentio, -ire

IV. Obok rzeczownika napisz part. perf. pass. utworzone od podanego czasownika. Napisz rzeczownik i part. perf. pass. w N. plur.

1) epistula	scribo, -ĕre
2) verbum	dico, -ĕre
3) causa	finio, -ire
4) reus	accuso, -are
5) liber	lego, -ĕre
6) ius	accipio, -ĕre
7) civis	punio, -ire
8) lex	instituo, -ĕre

V. Rodzaj nijaki part. perf. pass. pełni często funkcję rzeczownika. Od jakich czasowników pochodzą i co znaczą podane niżej formy.

1) factum, -i	4) creditum, -i
2) actum, -i	5) monitum, -i
3) postulatam, -i	6) dictum, -i

VI. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasownika.

Ind. perf. pass.	tango, -ĕre, tetigi, tactum
2 os. plur. f.	
3 os. sing. n.	
1 os. plur. m.	
2 os. sing. f.	
3 os. plur. n.	
1 os. sing. m.	

VII. Obok form strony czynnej ind. perf. czasowników: laudo, -are, -avi, -atum; mitto, -ĕre, misi, missum; duco, -ĕre, duxi, ductum napisz formy strony biernej. Zachowaj tę samą osobę i liczbę.

1) laudavit	1) misimus	1) duxisti
2) laudavimus	2) misisti	2) duxerunt
3) laudavi	3) miserunt	3) duxit
4) laudaverunt	4) misit	4) duxistis
5) laudavisti	5) misistis	5) duxi
6) laudavistis	6) misi	6) duximus

VIII. Podane w ind. perf. act. formy czasowników zamień na ind. perf. pass. Zachowaj tę samą osobę i liczbę.

1) audivi	4) necavit
2) salutavisti	5) docuistis
3) tradidimus	6) fecerunt

IX. Od czasownika iuvo, -are, iuvi, iutum podaj następujące formy.

- 1) ind. perf. pass. 3 os. plur. f.
- 2) ind. perf. act. 2 os. sing.
- 3) ind. perf. pass. 1 os. plur. n.
- 4) ind. perf. act. 3 os. sing.
- 5) ind. perf. pass. 2 os. plur. m.
- 6) ind. perf. act. 1 os. sing.

X. Obok form strony czynnej czasowników: *defendo, -ĕre, defendi, defensum* i *do, -are, dedi, datum* napisz formy strony biernej, a obok form strony biernej formy strony czynnej. Zachowaj ten sam czas, osobę i liczbę.

1) defendi	1) datus sum
2) defensus es	2) dedisti
3) defendit	3) data est
4) defensae sunt	4) dedimus
5) defendistis	5) dati estis
6) defensi sumus	6) dederunt

XI. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę czasowników i zamień na przeciwną stronę.

1) invenistis	4) deductus sum
2) scripta est	5) amaverunt
3) accepimus	6) cantatum es

XII. Podane zdania napisz w stronie czynnej lub biernej i przetłumacz.

1. Actor causam egit.
2. Pueri verba magistri audiverunt.
3. Sententia a iudice dicta est.
4. Ego amicos vocavi.
5. Nos magistrum salutavimus.
6. Oppida pulchra a nobis visitata sunt.
7. Amicus a te defensus est.
8. Milites urbem defenderunt.
9. Dux fortis multos hostes vicit.
10. Ego a magistro severo punita sum.

11. Imperator triumphum magnum egit.

12. Multi libri a nobis lecti sunt.

XIII. Obok rzeczownika napisz zaimek *hic, haec, hoc* w odpowiednim rodzaju.

1) magister	7) urbs
2) magistra	8) civis
3) verbum	9) tribunal
4) lex	10) sententia
5) ius	11) rex
6) actor	12) crimen

XIV. Do podanych wyrażeń dodaj odpowiednią formę zaimka *hic, haec, hoc*.

1) mores Romanos	6) mortem honestam
2) flumen longum	7) animalia ferocia
3) temporum novorum	8) iniuriā magnā
4) monti alto	9) multis civitatibus
5) viri fortes	10) hominis privati

XV. Uzupełnij zdania odpowiednią formą zaimka *hic, haec, hoc* i przetłumacz.

1. Filia hominis puella pulchra est.
2. Amico meo libros misi.
3. Pater meus epistulae statim respondit.
4. Da mihi tabulam!
5. Caesar ab duce litteras accepit.
6. Dux militibus fortibus auxilium misit.

XVI. Przetłumacz zdania. Zamień je na stronę czynną lub bierną.

1. Hic vir verba oratoris audivit.
2. Quintus hunc hominem obiurgavit.
3. Ego has rosas tibi dedi.
4. Vos me accusavistis.
5. Hoc oppidum a Romulo aedificatum est.
6. Pulchra Helena ab Alexandro rapta est.
7. Haec templa monumentis magnificis ornata sunt.
8. Iudex ab his actoribus non amatus est.

XVII. Przetłumacz zwracając uwagę na zaimki i part. perf. pass.

Thais habet nigros, niveos Lacaenia dentes:
Quae ratio est? Emptos haec habet, illa suos.

RZECZOWNIKI DEKLINACJI IV. SKŁADNIA NAZW MIAST**I. Odmień przez przypadki w sing. i plur.**

1) fructus dulcis	4) vultus pulcher et nobilis
2) gelu asperum	5) cornu aureum et acre
3) manus magna	6) porticus alta et gracilis

II. Dopisz brakujące zakończenia rzeczowników IV deklinacji.

1) magistrat (G. plur.)	6) consens (V. sing.)
2) cens (Abl. sing.)	7) Id (Acc. plur.)
3) senat (D. plur.)	8) tract (D. sing.)
4) trib (Acc. sing.)	9) corn (Abl. plur.)
5) gen (N. plur.)	10) sonit (G. sing.)

III. Określ przypadek i liczbę, uwzględniając wszystkie możliwości. Zachowaj przypadek, zmień liczbę i napisz rzeczownik w odpowiedniej formie.

casus, -us

genu, -us

1) casui

1) genus

2) casuum

2) genibus

- 3) casum
- 4) casibus
- 5) casu

- 3) genera
- 4) genuum

IV. Obok form rzeczownika *victor, -oris* napisz formy rzeczownika *impetus, -us* w tym samym przypadku i liczbie, a obok form rzeczownika *crimen, -inis* formy rzeczownika *gelu, -us*.

- 1) victoris
- 2) victorem
- 3) victorum
- 4) victore
- 5) victores
- 6) victoribus
- 7) victori

- 1) crimen
- 2) crimini
- 3) criminibus
- 4) crimina
- 5) crimine
- 6) criminis
- 7) criminum

V. Formom rzeczownika *tribunus, -i* przyporządkuj formy rzeczownika *exercitus, -us*.

- 1) tribunum
- 2) tribunis
- 3) tribuno
- 4) tribunos
- 5) tribune
- 6) tribunorum

- a) exercitus
- b) exercituum
- c) exercitum
- d) exercitibus
- e) exercitus
- f) exercitui

VI. Uzupełnij tabelę właściwymi formami rzeczowników.

	Acc. sing.	N. plur.	Abl. sing.	G. plur.	D. sing.
acus, -us f.					
sonus, -i m.					
genus, -eris n.					
usus, -us m.					

VII. Zdecyduj, czy zamieszczone niżej pary rzeczowników są w takim samym przypadku i liczbie.

- 1) insulis - domibus
- 2) insulae - domui
- 3) insulas - domorum
- 4) insula - domus
- 5) insulam - domo
- 6) insulae - domi
- 7) insularum - domum

VIII. Przetłumacz zdania. Rzeczownik *populus, -i* zastąp rzeczownikiem *exercitus, -us*.

1. Populi Romani multa bella gerebant.
2. Populus Romanus multas gentes invadebat.
3. Gloria populi Romani magna erat.
4. De populo Romano multas fabulas legimus.
5. Populo Romano magna laus erat.

IX. Przetłumacz wyrażenia i zdania. Wskaż rzeczowniki deklinacji IV, określ ich przypadek i liczbę.

1. Senatus Populusque Romanus.
2. Status quo ante bellum.

3. Manus manum lavat.
4. Usus est optimus magister.
5. Casus ubique valet.
6. Multae bestiae cornua habent.

X. Przetłumacz na język łaciński.

1) z Kalisza	8) z Krakowa
2) do Brukseli	9) w Delfach
3) w Kartaginie	10) do Delf
4) z Rzymu	11) z Delf
5) w Budapeszcie	12) do Brundyzjum
6) do Krakowa	13) z Brundyzjum
7) w Krakowie	14) w Brundyzjum

XI. Przetłumacz zdania, określ przypadek użytej nazwy miasta.

1. Varsoviae eramus.
2. Reus Cracoviā Wratislaviam fugit.
3. Athenis Socrates vixit.
4. Londinium cum iudice properabit.

XII. Przetłumacz zdania i nazwę miasta uzupełnij odpowiednią końcówką.

1. Ego Varsovi.... habito, amica mea Corinth.... habitat.
2. Marcus epistulam Wratislavi.... misit.
3. Amicus meus Rom.... veniet et mecum Berolin.... properabit.
4. Athen.... multa et clara templa sunt.

**GERUNDIUM I GERUNDIVUM.
CONIUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA**

I. Od podanych czasowników utwórz gerundium, odmień przez przypadki i przetłumacz.

1) erro, -are	3) prohibeo, -ēre
2) punio, -ire	4) lego, -ēre

II. Przetłumacz i określ formy gerundium.

1. Modus vivendi.
2. Ars amandi.
3. Sensus videndi.
4. Vivēre militare est.
5. Docendo discimus.
6. Scribēre scribendo, dicendo dicēre discis.
7. Facile ad intelligendum.
8. Nihil agendo homines male agēre discunt.
9. Nulla aetas sera est ad discendum.
10. Errare humanum est.
11. Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo.

III. Od podanych czasowników utwórz gerundivum i przetłumacz.

1) voco, -are	6) video, -ēre
2) lego, -ēre	7) disputo, -are

3) divido, -ĕre

4) scribo, -ĕre

5) audio, -ire

8) custodio, -ire

9) demonstro, -are

10) taceo, -ĕre

IV. Uzupełnij zdania formami gerundivum utworzonymi od czasowników podanych w nawiasie. Przetłumacz zdania.

1. Magister discipulo libros (legĕre) dedit.
2. Pater filio de amicis (eligĕre) narrat.
3. Puer (laudare) omnibus placet.
4. Prudentia est rerum (expetĕre) fugiendarumque scientia.
5. Libros „De republica (emendare)” Andreas Fricius Modrevius scripsit.

V. Podaj formy podstawowe czasowników, od których pochodzą wyrazy używane w języku polskim.

1) agenda

2) wocanda

3) dywidenda

4) legenda

5) reprimenda

6) propaganda

VI. Przetłumacz i uzupełnij dodając właściwą końcówkę gerundium lub gerundivum.

1. Facultas est mihi linguae Latinae discend....
2. Facultas est mihi discend.... linguam Latinam.
3. Magister Servio Mucii volumina legend.... dedit.
4. Magister Servio Mucii volumina ad legend.... dedit.
5. In Musaeo Nationali Varsoviensi spectand.... imagines pulchras delectamur.

VII. Przetłumacz zdania i wskaż w nich konstrukcję coniugatio periphrastica passiva.

1. Patria nobis amanda est.
2. Tacendum erat.
3. Omni homini moriendum erit.
4. Discipuli magistro laudandi sunt.
5. Lingua Latina nobis discenda erat.
6. Servis in agris laborandum fuit.
7. Omnia menda corrigenda sunt.
8. Audienda est et altera pars.
9. Quod erat demonstrandum.
10. De gustibus non est disputandum.
11. Nihil sine ratione faciendum est.
12. Omnia homini, dum vivit, speranda sunt.

VIII. Przetłumacz zdania. Wyraź je w konstrukcji coniugatio periphrastica passiva zachowując sens zdania wyjściowego.

1. Scribĕre debeo.
2. Tacĕre debes.
3. Dicĕre debemus.
4. Disputare debetis.
5. Discipula legĕre debet.
6. Puer laborare debet.
7. Discipuli linguam Latinam discĕre debent.
8. Cives ius servare debent.
9. Milites pontem aedificare debebant.
10. Omnis discipulus multos libros legĕre debet.
11. Nos virum bonum defendĕre debebimus.
12. Tu ius civile diligenter cognoscĕre debuisti.

IX. Uzupełnij odpowiednią formą z nawiasu i przetłumacz.

1. Pacta (vos, vestrum, vobis) servanda erant.
2. Reus iudici (absolvendus, absolvendi, absolvendo) erit.
3. (Parentibus, Parentes, Parentium) liberis amandi sunt.
4. Ius civile civibus cognoscendum (est, sunt, erunt).

X. Określ, czy zestawione pary zdań wyrażają dokładnie tę samą treść.

1. Amicitia nobis colenda est. Amicitiam colere debemus.
2. Epistulae puero scribendae erant. Puer epistulam scribere debebat.
3. Rei iudici condemnandi erunt. Iudex reos absolvere debebit.
4. Sententia mihi audienda est. Sententiam audire debebam.

PARTICIPIUM PRAESENTIS ACTIVI. ABLATIVUS ABSOLUTUS**I. Od wymienionych czasowników utwórz part. praes. act. i przetłumacz.**

1) scribo, -ere	7) gaudeo, -ere
2) audio, -ire	8) finio, -ire
3) voco, -are	9) orno, -are
4) taceo, -ere	10) lego, -ere
5) dico, -ere	11) aperio, -ire
6) puto, -are	12) noceo, -ere

II. Uzupełnij tabelę i przetłumacz.

part. praes. act.				
	defendo, -ere	laudo, -are	venio, -ire	doceo, -ere
N. sing. m.,f.,n.				
N. plur. m.,f.,n.				
G. plur. m.,f.,n.				

III. Określ przypadek, liczbę i rodzaj part. praes. act. od czasownika *lego*, *-ēre*, uwzględniając wszystkie możliwości.

1) legentes	5) legentibus
2) legenti	6) legens
3) legentium	7) legente
4) legentem	8) legentis

IV. Obok form part. praes. act. utworzonych od czasownika *nego*, *-are*, podaj analogiczne formy od czasownika *advenio*, *-ire*.

1) negantis	4) negantibus
2) negantia	5) negantem
3) negante	6) negantium

V. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) testis tacens	5) verbum explicans
2) vectigal premens	6) actor audiens
3) magister dicens	7) gelu crescens
4) puella scribens	8) mater amans

VI. Uzupełnij tabelę właściwymi formami wyrażen.

	miles fugiens	saxum pendens	rosa florens
Acc. plur.			
D. sing.			
Abl. plur.			

G. sing.			
N. plur.			

VII. Od podanych w nawiasie czasowników utwórz part. praes. act., wpisz w miejsce kropek i przetłumacz zdania.

1. Puer (sedēre) librum legebat.
2. Discipuli magistras (advenire) salutant.
3. Puellae (ambulare) carmen cantabant.
4. Pater de militibus (pugnare) narrat.
5. Cives omnes oratorem (dicēre) audiebant.

VIII. Zamień zdania względne na wyrażenia z part. praes. act. i przetłumacz.

1. Puellas, quae epistulam scribunt, videmus.
2. De animalibus, quae in mari habitant, disputabas.
3. Iudici, qui causam agit, gratias ago.

IX. Od jakich form łacińskich pochodzą następujące wyrazy.

1) laborant	5) docent
2) agent	6) mutant
3) petent	7) demonstrant
4) student	8) amant

X. Formom part. perf. pass. przyporządkuj formy part. praes. act. w tym samym przypadku, liczbie i rodzaju. Przetłumacz.

sano, -are, -avi, -atum	
part. perf. pass.	part. praes. act.
sanatis	sanans

sanate	sanantium
sanatorum	sanantis
sanatas	sanantibus
sanatum	sanantem
sanatae	sanantes

XI. Przetłumacz zdania. Wskaż elementy konstrukcji ablativus absolutus.

1. Duobus litigantibus tertius gaudet.
2. Mutato nomine de te fabula narratur.
3. Stellis viam demonstrantibus nautae navigabant.
4. Legibus neglectis res publica florere non potest.
5. Nobis laborantibus vos dormietis.
6. Magistro veniente discipuli surgunt.
7. Clamore audito ad forum festinavimus.
8. Numā rege Romani nulla bella gerebant.
9. Sole oriente stellae fugiunt.
10. Troiā a Graecis captā Aeneas in Italiam properavit.
11. Cicerone consule Catilina coniurationem paravit.
12. Lacrimae cadunt nolentibus nobis.
13. Civibus convocatis consul victoriam nuntiavit.
14. Galli Vercingetorige duce Romanis restiterunt.
15. Etiam sanato vulnere cicatrix manet.
16. Crescente periculo crescunt vires.
17. Latrante uno, latrat statim et alter canis.
18. Magistro dicente discipuli tacent.

XII. Uzupełnij zdania odpowiednią formą z nawiasu i przetłumacz.

1. Discipulo bene (respondentem, respondente, respondentibus) magistra gaudet.
2. Regibus (expulsa, expulso, expulsis) duo consules Romae creati sunt.
3. Augusto (rege, regibus, regi) Romae artes florebant.
4. Cane (latranti, latrantibus, latrante) feles fugiunt.
5. Hoc viro (duci, duce, ducibus) vincemus.
6. Romā (visitatā, visitato, visitatis) discipuli domum revererunt.

XIII. Ułóż zdania i przetłumacz.

- 1) magister, discipulis, respondet, interrogantibus.
- 2) templum, Romani, finito, Iani, claudebant, bello.
- 3) pueri, te, tua, recitabunt, praesente, carmina.
- 4) incolis, urbs, fortiter, expugnata, defendentibus, est.

XIV. Przetłumacz na język łaćniński.

1. Zawsze cieszę się, jeśli przychodzisz.
2. Za króla Romulusa Rzym szybko wzrastał.
3. Po pokonaniu wrogów żołnierze pośpieszyli do obozu.
4. Ponieważ wy milczycie, ja powiem.

RZECZOWNIKI DEKLINACJI V

I. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

- 1) dies brevis, sed iucundus
- 2) planities ingens et rotunda

II. Określ przypadek i liczbę rzeczownika *facies, -ei* i *species, -ei*. Następnie zachowując przypadek zmień liczbę i napisz rzeczownik w odpowiedniej formie.

1) facierum	1) speciem
2) faciem	2) speciebus
3) facies	3) speciei
4) faciei	4) specierum
5) faciebus	5) specie

III. Obok przymiotnika *publicus, -a, -um* napisz rzeczownik *res, rei* w tym samym przypadku i liczbie, a obok przymiotnika *fortis, -e* rzeczownik *acies, -ei*.

1) publicā	1) fortis
2) publicis	2) fortium
3) publicae	3) forti
4) publicarum	4) fortibus
5) publicam	5) fortes
6) publicas	6) fortem

IV. Przetłumacz zdania. Określ przypadek i liczbę wyróżnionych form.

1. Cives Romani fortunam malam **res adversas** nominabant.
2. Res adversae contrariae sunt **rebus secundis**.
3. **Res gestae** Gallorum et Romanorum a Caesare scriptae sunt.
4. Viri Romani in **re militari** multum excellabant.
5. Civitas Romana **res publica** appellabatur.
6. Clari scriptores de **rebus gestis** populi Romani multa tradiderunt.
7. **Res familiaris** patris a filio neglegebatur.
8. Caesar **rem frumentariam** comparavit.

V. Przetłumacz zdania na język polski. Wskaż rzeczowniki V deklinacji, określ ich przypadek i liczbę.

1. Nihil agenti dies est longus.
2. Dum vita est, spes est.
3. Res sacra miser.
4. Dies diem docet.
5. Contra spem spero.
6. Carpe diem.
7. In medias res.
8. Nulla dies sine linea.
9. Homo res sacra homini.
10. Pro fide, rege et lege.
11. Bonā (malā) fide.
12. Usus est optimus rerum magister.
13. Salus rei publicae suprema lex.
14. Spes est ultimum solacium in adversis rebus.
15. Veritatis una facies est.

VI. Uzupełnij tabelę właściwymi formami rzeczowników.

	Abl. sing.	G. plur.	V. sing.	Acc. plur.
materia, -ae				
materies, -ei				
mater, -tris				

VII. Określ deklinację rzeczownika na podstawie zakończenia G. sing.

1) finis, -is	9) gladius, -ii
2) spes, -ei	10) scriba, -ae
3) tribunal, -alis	11) vox, vocis
4) ira, -ae	12) caelum, -i
5) corpus, -oris	13) insigne, -is
6) gradus, -us	14) gelu, -us
7) calcar, -aris	15) gener, -eri
8) facies, -ei	16) gens, -ntis

VIII. Określ przypadek i liczbę zestawu podanych rzeczowników, z których każdy odmienia się według innej deklinacji.

- 1) homine, amico, senatu
- 2) tabulis, magistratibus, astris
- 3) cornua, puellae, tempora
- 4) potestates, manus, populos

IX. Uzupełnij tabelę właściwymi formami wyrażen.

	impetus citus	acies longa	initium difficile	fons sacer
Abl. sing.				
N. plur.				
D. sing.				
G. plur.				
Acc. sing.				

XI. Podaj formy podstawowe wyrazów i ich polskie znaczenie.

1) dei	5) deis
2) diei	6) das
3) die	7) dees
4) dies	8) de

**STOPNIOWANIE PRZYMIOTNIKÓW.
ABLATIVUS COMPARATIONIS. GENETIVUS PARTITIVUS**

I. Podaj stopień wyższy i najwyższy przymiotników.

1) brevis, -e	7) magnus, -a, -um
2) serenus, -a, -um	8) dubius, -a, -um
3) saluber, -bris, -bre	9) fidus, -a, -um
4) miser, -era, -erum	10) difficilis, -e
5) similis, -e	11) parvus, -a, -um
6) ferox, -ocis	12) arduus, -a, -um

II. Określ stopień, rodzaj oraz podaj formy podstawowe przymiotników.

1) carissima	5) celeberrimus
2) melior	6) magis pium
3) maxime idonea	7) altior
4) plura	8) facillimum

III. Uzupełnij tabelę właściwymi formami przymiotników.

gradus positivus	gradus comparativus	gradus superlativus
	magis noxius	
longus		
		pessima
	celerius	
propinqua		
		gracillimus

IV. Odmień przez przypadki w sing. i plur.

1) oppidum minus	5) fructus maior
2) murus altior	6) opus difficillimum
3) cornu durissimum	7) iudex clarissimus
4) facies pulcherrima	8) via magis ardua

V. Przetłumacz poniższe zdania i wyraż w ablativus comparationis.

1. Arbores altae sunt, sed montes altiores sunt quam arbores.
2. Nullum vitium peius est quam avaritia.
3. Nihil est miserius et turpius quam bellum civile.
4. Discipulus clarior quam magister est.
5. Mus minor quam felis est.
6. Mens celerior quam lingua est.
7. Dolor animi morbus gravior est quam corporis.
8. Nihil nobis carius est quam patria nostra.
9. Saepe amici cariores sunt quam fratres

VI. Przetłumacz i przekształć poniższe zdania, używając *quam*.

1. Honesta mors melior turpi vitā est.
2. Nihil est peius amico incerto.
3. Nihil melius est libertate, nihil peius est servitute et bello.
4. Verba factis faciliora sunt.
5. Quid est velocius mente humanā?
6. Nihil est dulcius veritatis luce.
7. Nemo miserior servo est, nemo felicior homine libero.

VII. Uzupełnij zdania stopniem wyższym przymiotnika podanego w nawiasie i przetłumacz.

1. Hermes (firmus, -a, -um) est quam ceteri gladiatores.
2. Sucina (rarus, -a, -um) sunt ceteris lapillis.
3. Tu mihi (carus, -a, -um) es ceteris amicis meis.
4. Dentes Iulii (albus, -a, -um) sunt quam tui.
5. Servi Graeci saepe (bonus, -a, -um) suis dominis erant.

VIII. Przetłumacz zdania. Wskaż genetivus partitivus.

1. Omnium temporum anni iucundissimum ver est.
2. Omnium Gallorum fortissimi erant Belgae.
3. Tertius regum Romanorum multa bella gessit.
4. Vistula latissima omnium fluminum Polonorum est.
5. Socrates philosophorum antiquorum sapientissimus erat.
6. Omnium animalium sapientissimus est homo.
7. Omnium Graeciae antiquae regionum clarissima erat Attica.
8. Quis nostrum sine culpa est?

IX. Uzupełnij zdania stopniem najwyższym przymiotnika podanego w nawiasie i przetłumacz.

1. Leo est (ferus, -a, -um) omnium animalium.
2. Quis gladiatorum (fortis, -e) erit?

3. Marcus Iuliam (pulcher, -chra, -chrum) omnium puellarum aestimat.
4. Omnium puerorum Septimus (piger, -gra, -grum) est.
5. Medici (felix, -icis) omnium hominum esse debent.

X. Przetłumacz zdania i wskaż w nich konstrukcje ablativus comparationis lub genetivus partitivus.

1. Exempla praeceptis utiliora sunt.
2. Horatius clarior aliis poetis antiquis erat.
3. Pax inter populos maxima bonorum omnium est.
4. Nulla bestiarum maior elephanto est.

XI. Uzupełnij zdania i przetłumacz.

1. Mea soror altior (tu) est.
2. Canis (omnis, -e animal, -alis) fidissimus est.
3. Aestate dies longiores (nox, noctis) sunt.
4. Sapiens est (homo, -inis) beatissimus.

XII. Przetłumacz zdania na język łaciński.

1. Żadne zwierzę nie jest wierniejsze od psa.
2. Mój przyjaciel jest najlepszy spośród wszystkich ludzi.
3. Nic nie jest gorsze od fałszywego przyjaciela.
4. Cynceron był najsławniejszym z mówców rzymskich.

**IMPERATIVUS FUTURI ACTIVI.
ZASOWNIK VOLO, VELLE, VOLUI**

I. Utwórz od podanych czasowników imp. fut. act. i przetłumacz.

1) laboro, -are	5) lego, -ĕre
2) taceo, -ĕre	6) iudico, -are
3) dico, -ĕre	7) caveo, -ĕre
4) venio, -ire	8) audio, -ire

II. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników. Przetłumacz.

		amo, -are	doceo, -ĕre	solvo, -ĕre	custodio, -ire
Imp. praes. act.	2 os. sing.				
	2 os. plur.				
Imp. fut. act.	2 os. sing.				
	3 os. sing.				
	2 os. plur.				
	3 os. plur.				

III. Napisz po łacinie używając form imp. fut. act.

- 1) niech pisze, piszcie (scribo, -ĕre)
- 2) nieś, niech niosą (porto, -are)
- 3) ucz się, niech się uczą (disco, -ĕre)
- 4) niech kończy, kończcie (finio, -ire)
- 5) ciesz się, niech się cieszą (gaudeo, -ĕre)

IV. Przetłumacz zdania i określ zaznaczone formy.

1. Testes **estote!**
2. Hominem mortuum in urbe ne **sepelito** neve **urito**.
3. Salus rei publicae suprema lex **esto**.
4. Non satis est pulchra esse poemata; dulcia **sunto**.
5. Multis terribilis **caveto** multos.

V. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę.

1) vis	5) vult
2) volebant	6) volebamus
3) volam	7) vultis
4) velle	8) volet

VI. Obok form czasownika puto, -are, -avi, -atum utwórz analogiczne formy od czasownika volo, velle, volui.

1) putas	5) putant
2) putabo	6) putabunt
3) putabat	7) putabas
4) putavistis	8) putavimus

VII. Przetłumacz na język łaciński.

1) chcę słuchać	4) chcesz czytać
2) chcemy uczyć się	5) chcecie milczeć
3) chcą pracować	6) chce żyć

VIII. Przetłumacz zdania. Określ formy czasownika volo, velle, volui.

1. Haurit aquam cribro, qui discere vult sine libro.
2. Si vis amari, ama.
3. Volui sedulo meam nobilitatem occultare et genus et divitias meas.
4. Volo esse bonus iuris peritus.
5. Cur illo consilio uti non volebas?
6. Qui dare vult aliis, non debet quaerere: „Vultis”.

ADVERBIA. ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO. CZASOWNIK FERRO, FERRE, TULI, LATUM

I. Utwórz przysłówki od przymiotników, napisz je w stopniu wyższym i najwyższym. Przetłumacz.

1) malus, -a, -um	6) celer, -eris, -ere
2) alacer, -cris, -cre	7) vehemens, -ntis
3) latus, -a, -um	8) beatus, -a, -um
4) sapiens, -ntis	9) brevis, -e
5) tristis, -e	10) pulcher, -chra, -chrum

II. Określ stopień przysłówka i podaj jego formę w stopniu równym.

1) diutissime	5) optime
2) plus	6) minus
3) maxime	7) proxime
4) saepius	8) peius

III. Uzupełnij tabelę właściwymi formami przysłówków.

gradus positivus	gradus comparativus	gradus superlativus
	melius	
salubriter		
		plurimum
	fortius	
diu		
		clarissime
	magis	
prudenter		
		miserrime

IV. Uzupełnij zdania wpisując w miejsce kropek wybraną formę przysłówka. Przetłumacz.

1. Nemo Hectore Troiam defendit.
2. Nocte Graeci ex equo evaserunt.
3. Potius quam numquam.
4. Omnium animalium canes amo.

Adverbia: bene, celeriter, crudeliter, maxime, melius, sero

V. Uzupełnij zdania wpisując w miejsce kropek przysłówki w odpowiedniej formie.

1. Festina (powoli – lentus, -a, -um)!
2. Vade (odważnie – fortis, -e), vade (szczęśliwie – felix, -icis)!
3. Sane et tranquille vivit, qui (uczciwie – honestus, -a, -um) vivit.
4. Quo (trudniej – difficilis, -e), eo (uczciwiej – honestus, -a, -um).
5. Maximae fortunae (najmniej – parvus, -a, -um) crede!
6. Qui (wiele – multus, -a, -um) habet, (więcej) cupit.

VI. Przetłumacz i określ zaznaczone formy.

1. **Altius**, citius, fortius.
2. Sero venientes **male** sedentes.
3. Pares cum paribus **facillime** congregantur.
4. **Tarde** venientibus ossa.
5. Nihil lacrima **citius** arescit.
6. Quam **celerrime** domum veniam.
7. De mortuis nil nisi **bene**.
8. Bis dat, qui **cito** dat.
9. Fac **sapienter** opus, fer patienter onus!
10. **Pulcherrime** est tempore veris.

VII. Przetłumacz na język łaćski.

facilis, -e

malus, -a, -um

- 1) najłatwiej
- 2) łatwa
- 3) łatwiej
- 4) najłatwiejszy

- 1) zła
- 2) najgorsza
- 3) źle
- 4) gorzej

diligens, -ntis

dignus, -a, -um

- 1) uważniej
- 2) uważniejsi
- 3) uważny
- 4) uważnie

- 1) godna
- 2) godniej
- 3) godnie
- 4) najgodniejsi

VIII. Określ tryb, czas, stronę, osobę i liczbę czasownika *fero, ferre, tuli, latum*.

1) fert	5) tulistis
2) ferebantur	6) fer
3) ferre	7) lata sumus
4) feram	8) ferris

IX. Obok form czasownika *specto, -are, -avi, -atum* napisz analogiczne formy czasownika *fero, ferre, tuli, latum*.

1) spectas	5) spectari
2) spectabamus	6) spectatae estis
3) spectate	7) spectatur
4) spectaverunt	8) spectabor

X. Przetłumacz zdania i wskaż w nich elementy konstrukcji *accusativus cum infinitivo*.

1. Marcum respondēre videmus.
2. Magister discipulos libenter laborare gaudet.
3. Amicam meam Varsoviam venire gaudeo.
4. "Scio me nihil scire." – verba Socratis sunt.
5. Urbem nostram omnium pulcherrimam esse multi dicunt.
6. Scisne Romae multa et pulchra templa esse?
7. Cicero dixit comoediam esse imitationem vitae.
8. Nonnulli poëtae dicunt mortem celerrimum equitem esse.
9. Quid mihi putas agendum esse?
10. Pater filium a magistra laudari gaudet.

XI. Podane pary zdań napisz w konstrukcji *accusativus cum infinitivo* i przetłumacz.

1. (Mater scripsit.) Amicus meus aeger est.
2. (Marcus narrat.) Servi a domino saepe puniuntur.
3. (Quis dicere potest.) Magister numquam errat.
4. (Videmus.) Discipuli a magistro laudantur.

XII. Przetłumacz na język łaciński.

1. Wiesz, że nie kłamię.
2. Wiem, że kłamiesz.
3. Wiecie, że ona nie kłamie.
4. Wiemy, że kłamiecie.
5. Iulia wie, że oni kłamią.
6. Rodzice wiedzą, że nie kłamiemy.

**INDICATIVUS PLUSQUAMPERFECTI
ET FUTURI II ACTIVI ET PASSIVI**

I. Odmień w ind. plusq., fut. II act. i pass.

1) voco, -are, -avi, -atum	4) doceo, -ēre, docui, doctum
2) fero, ferre, tuli, latum	5) custodio, -ire, -ivi, -itum
3) gero, -ēre, gessi, gestum	6) tango, -ēre, tetigi, tactum

II. Obok form strony czynnej czasownika *vinco, -ēre, vici, victum* napisz formy strony biernej. Zachowaj ten sam czas, osobę i liczbę.

1) viceras	6) viceris
2) vicerimus	7) viceratis
3) viceram	8) vicero
4) vicerint	9) viceramus
5) vicerat	10) vicerit

III. Obok form czasownika *orno, -are, -avi, -atum* napisz formy czasownika *mitto, -ēre, misi, missum*. Zachowaj ten sam czas, stronę, osobę i liczbę.

1) ornavero	6) ornata erat
2) ornatus eras	7) ornaverant

3) ornaveramus	8) ornatae eramus
4) ornati erunt	9) ornaveris
5) ornaveritis	10) ornatum ero

IV. Obok form ind. perf. czasownika *dico, -ēre, dixi, dictum* napisz formy ind. plusq. i fut. II w tej samej stronie, osobie i liczbie.

1) dixi	6) dicta es
2) dictus est	7) dixisti
3) dixit	8) dicti sumus
4) dictae sunt	9) dixerunt
5) diximus	10) dicta estis

V. Podane formy zamień na przeciwną stronę zachowując pozostałe kategorie gramatyczne.

1) rapuerit	6) posui
2) audiveram	7) visus erit
3) scripta erit	8) dederant
4) educati eratis	9) culta es
5) mota eramus	10) audiverimus

VI. Obok form w ind. imperf. czasownika *frango, -ēre, fregi, fractum* napisz takie same formy w ind. plusq.

1) frangebas	4) frangebatur
2) frangebamur	5) frangebam
3) frangebant	6) frangebamini

VII. Obok form ind. fut. I czasownika *seco, -are, secui, sectum* napisz takie same formy w ind. fut. II.

1) secaberis	4) secabit
2) secabimus	5) secabor
3) secabuntur	6) secabitis

VIII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników w 2 os. sing.

	pono, -ēre, posui, positum		misceo, -ēre, miscui, mixtum	
	act.	pass.	act.	pass.
Ind. praes.				
Ind. imperf.				
Ind. fut. I				
Ind. perf.				
Ind. plusq.				
Ind. fut. II				

IX. Przetłumacz i uzupełnij zdania używając ind. plusq. lub fut. II act. od czasowników podanych w nawiasie.

1. Si omnia (scribēre), celeriter veniam.
2. Prometheus hominibus ignem dedit, quem deis (rapēre).
3. Faciemus, si (posse).
4. Libri, quos tu mihi (mittēre), legi.

X. Przetłumacz na język łaciński.

1. Zawołałeś mnie i przybiegłem.
2. Będziemy się cieszyć, jeśli nas odwiedzisz.

3. Pan pochwalił niewolnika, który pilnie pracował.
4. Przyjdę, jeśli mnie zawołacie.

XI. Przetłumacz zdania. Zamień je na przeciwną stronę.

1. Hostes provinciam invaserant et divitias incolarum rapuerunt.
2. Romulus et Remus Romam condiderunt.
3. Dux hostes vicerat et praemia militibus dedit.
4. Fabula nova ab avo pueris narrata erit.
5. Romulus et Remus a lupā nutriti erant.
6. Iudex reos interrogaverit.
7. Actores causas egerant.

**CONIUNCTIVUS PRAESENTIS, IMPERFECTI ACTIVI.
CONIUNCTIVUS W ZDANIU GŁÓWNYM**

I. Odmień w con. praes. i con. imperf. act. następujące czasowniki.

1) cingo, -ēre, cinxi, cinctum	5) specto, -are, -avi, -atum
2) evito, -are, -avi, -atum	6) habeo, -ēre, habui, habitum
3) sileo, -ēre, silui	7) disco, -ēre, didici
4) sentio, -ire, sensi, sensum	8) custodio, -ire, -ivi, -itum

II. Odmień przez osoby w con. praes. i con. imperf. act. zwroty.

- 1) Cogito, ergo sum.
- 2) Sedit et scribo.

III. Obok form indicativu czasownika *advoco, -are* i czasownika *finio, -ire* napisz formy coniunctivu w tym samym czasie, stronie, osobie i liczbie.

1) advocat	1) finio
2) advocabamus	2) finiebatis
3) advocatis	3) finimus
4) advocabas	4) finiebat
5) advocant	5) finiunt
6) advocabam	6) finiebas

IV. Obok form czasowników w ind. praes. act. napisz analogiczne formy w con. praes. act.

1) geritis	5) finimus
2) oro	6) clamas
3) vident	7) sunt
4) est	8) procedo

V. Obok form czasowników w ind. imperf. act. napisz analogiczne formy w con. imperf. act.

1) eram	5) eratis
2) audiebant	6) nocebam
3) ponebas	7) laborabat
4) vigilabamus	8) sciebatis

VI. Przetłumacz zdania i nazwij funkcję coniunctivu w zdaniach głównych.

1. Utinam falsus vates sim!
2. Qui dedit beneficium taceat, narret, qui accepit.
3. Quod deus coniunxit, homo ne separet.
4. Dum spiramus, speremus!
5. Audiatur et altera pars!
6. Illud utinam ne scriberem!
7. Ne patefaciamus aures assentatoribus!
8. Sit nox cum somno, sit sine lite dies!
9. Quod sentimus, loquamur, quod loquimur, sentiamus.
10. Dictis facta respondeant!
11. Utinam possim tibi referre gratias!
12. Ne desperemus de salute!

13. Dum inter homines sumus, colamus humanitatem!
14. Utinam tam sapiens esses quam felix!
15. Quis dicere possit vera esse somnia?
16. Ne simus severi iudices aliorum!
17. Gaudeamus.
18. Pericula ne timeamus.
19. Amemus patriam.
20. Cedant arma togae.
21. Vivat patria nostra.
22. Sit tibi terra levis.
23. Requiescat in pace.

**CONIUNCTIVUS PRAESENTIS, IMPERFECTI PASSIVI.
ZDANIA CELOWE. ZDANIA DOPEŁNIENIOWE**

I. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników.

	con. praes. pass.		con. imperf. pass.	
	oro, -are	iungo, -ere	censeo, -ere	impedio, -ire
3 os. plur.				
1 os. sing.				
2 os. plur.				
3 os. sing.				
1 os. plur.				
2 os. sing.				

II. Obok form coniunctivu czasownika *mitto*, *-ere* napisz formy coniunctivu czasownika *amo*, *-are* w takim samym czasie, stronie, osobie i liczbie, a obok form czasownika *finio*, *-ire*, formy czasownika *prohibeo*, *-ere*.

1) mittar

2) mitteretur

3) mittamur

4) mittereris

1) finiremur

2) finiaris

3) finiretur

4) finiamini

5) mittantur

6) mitteremini

5) finirentur

6) finiar

III. Określ tryb, czas, stronę, osobę, liczbę i zamięń na przeciwną stronę.

1) laudaremini

2) audiam

3) scribereris

4) doceant

5) muniremus

6) portetur

7) moveretis

8) solvamur

IV. Przetłumacz i określ rodzaj zdania podrzędneho.

1. Multi Graeci olim in terras alienas migraverunt, ut ibi habitarent.
2. Vercingetorix Gallos hortatur, ut communis libertatis causā arma capiant.
3. Themistocles persuasit Atheniensibus, ut pecuniā publicā classis aedificaretur.
4. Hannibal venenum sumpsit, ne vivus in Romanorum potestatem veniret.
5. Puellae in theatrum „spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae” – Ovidius dicit.
6. Incolae Britanniae timebant, ne exercitus Romanus in Britannia maneret.
7. Do, ut des.
8. Legibus idcirco servimus, ut liberi esse possimus.
9. Opto, ut semper verum dicatis.
10. Dux rogavit, ut milites fortiter pugnarent.
11. Cura, ut valeas.
12. Senatores in senatum venerunt, ut Ciceronis orationem audirent.
13. Orandum est, ut mens sana in corpore sano sit.

14. Milites timebant, ne ab hoste circumvenirentur.

15. Galli ad Caesarem legatos miserunt, ut pacem peterent.

16. Interest rei publicae, ne maleficia impunita remaneant.

17. Fortiter pugnemus, ne vincamur.

18. Te admonco, ut cotidie aliquid legas.

19. Omnes cives optant, ut pax sit.

20. Edo, ut vivam, non vivo, ut edam.

21. Unum habemus os et duas aures, ut minus dicamus et plus audiamus.

22. Graeci in Troiam navigaverunt, ut Helenam liberarent.

23. Athenienses, ut patriam conservarent, cum Persis pugnauerunt.

24. Rogo te, ut ad me venias.

25. In Siciliam properabamus, ut amicos visitaremus.

26. Amicam rogabam, ut mecum in theatrum properaret.

27. Consul imperavit, ne milites ordines suos relinquerent.

**CONIUNCTIVUS PERFECTI I PLUSQUAMPERFECTI ACTIVI.
ZDANIA PYTAJĄCE ZALEŻNE. ZDANIA SKUTKOWE**

I. Odmień czasowniki w con. perf. act. i con. plusq. act.

1) vivo, -ēre, vixi, victum	3) venio, -ire, veni, ventum
2) porto, -are, -avi, -atum	4) habeo, -ēre, habui, habitum

II. Od czasownika *sancio, -ire, sanxi, sanctum* podaj:

- 1) con. perf. act. 2 os. sing.
- 2) con. plusq. act. 3 os. plur.
- 3) con. perf. act. 1 os. sing.
- 4) con. plusq. act. 2 os. plur.
- 5) con. perf. act. 3 os. sing.
- 6) con. plusq. act. 1 os. plur.

III. Obok form indicativu czasownika *duco, -ēre, duxi, ductum* i czasownika *sum, esse, fui* napisz formy coniunctivu w tym samym czasie, stronie, osobie i liczbie.

1) duxeram	1) fui
2) duxit	2) fuerat
3) duxeras	3) fuerunt
4) duximus	4) fueramus
5) duxerant	5) fuisti
6) duxistis	6) fueratis

IV. Formom czasownika *disco, -ēre, didici* przyporządkuj formy czasownika *sum, esse, fui*.

1) didicissetis	a) sim
2) disceret	b) fuerimus
3) didiceris	c) fuissent
4) discam	d) esset
5) didicissent	e) fueris
6) didicerimus	f) fuissetis

V. Uzupełnij tabelę odpowiednimi formami czasownika *seco, -are, secui, sectum*.

con. praes. act.	con. imperf. act.	con. perf. act.	con. plusq. act.
secemus			
		secueritis	
	secaret		
			secuisses
secent			
		secuerim	

VI. Przetłumacz zdania. Zwróć uwagę na użycie coniunctivu w zdaniach pytających zależnych.

1. Multi nesciunt, quantum vim scientia habeat.
2. Non, qui fuerimus, sed qui nunc simus, vide.
3. Discipuli Socratis secum consultabant, quomodo eum ex carcere liberare possent.
4. Homines rogabant, cur Diogenes in dolio habitaret.
5. Nescimus, qui sis, numquam te antea vidimus.

6. Ex epistula amici mei cognovi, quomodo id iter periculosum fecisset.
7. Pater Iuliam rogat, quare eum librum non legerit.
8. Eligas, quem diligas.
9. Tu ne quesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi finem di dederint.
10. Dic mihi, quid legas.
11. Nescimus, unde venias.
12. Dic mihi, quis amicus tuus sit, et tibi dicam, quis sis.
13. Magister rogavit, ubi discipuli heri fuissent.
14. Nescis, quid dixerim.

VII. Przetłumacz i wskaż element w zdaniu nadrzędnym charakterystyczny dla zdań skutkowych.

1. Nullus liber est tam malus, ut non aliquā parte prosit.
2. Ita a maioribus nostris didicimus, ut potius virtute pugnemus quam dolo aut insidiis.
3. Tanta est potentia veritatis, ut se ipsam suā claritate defendat.
4. Medusa sic terribilis erat, ut qui suspexerat eam, in lapidem mutaretur.
5. Hoc spectaculum tam horribile est, ut non videre possim.
6. Neque leges, neque senatus consulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui inciderint, comprehendantur.
7. Tanta vis prohibitatis est, ut eam in hoste diligamus.
8. Themistocles adeo liberius vivebat, ut rem familiarem neglegeret et pater eum exheredaverit.
9. In pugna Marathonica Athenienses adeo Persas perterruerunt, ut ei non castra, sed naves petiverint.
10. Timoleon calamitatem ita moderate tulit, ut nemo eum querentem audiverit.
11. Quis tam demens est, ut suā voluntate maereat.
12. Romani tam fortes erant, ut non superarentur.
13. Nemo tam ferus est, ut mitescere non possit.
14. Aristides ita vivebat, ut iuste omnibus Atheniensibus carissimus esset.

**CONIUNCTIVUS PERFECTI I PLUSQUAMPERFECTI PASSIVI.
CUM HISTORICUM. ZDANIA WARUNKOWE**

I. Czasownik *perduco, -ēre, perduxī, perductum* napisz w con. perf. pass. w następujących osobach:

- 1) 3 os. sing. m.
- 2) 1 os. plur. n.
- 3) 2 os. sing. f.
- 4) 3 os. plur. m.
- 5) 1 os. sing. n.
- 6) 2 os. plur. f.

II. Czasownik *misceo, ēre, miscui, mixtum* napisz w con. plusq. pass. w następujących osobach:

- 1) 2 os. plur. n.
- 2) 3 os. sing. f.
- 3) 1 os. plur. m.
- 4) 2 os. sing. n.
- 5) 3 os. plur. f.
- 6) 1 os. sing. m.

III. Obok form strony czynnej con perf. i con. plusq. czasownika *absolvo, -ēre, absolvi, absolutum* napisz formy strony biernej w tym samym czasie, osobie i liczbie.

1) absolvisset	5) absolvissetis
2) absolverimus	6) absolveris

3) absolvissent

7) absolvissemus

4) absolverim

8) absolverit

IV. Obok form czasownika *video, -ēre, vidi, visum* napisz formy czasownika *tango, -ēre, tetigi, tactum* w tym samym trybie, czasie, stronie, osobie i liczbie.

1) viderimus

5) visae simus

2) visus esset

6) videris

3) visi sint

7) visi essetis

4) vidissent

8) vidisse

V. Określ tryb, czas, stronę, osobę, liczbę i zamień na przeciwną stronę.

1) vicissent

4) descripta essem

2) laudatus sis

5) audivissetis

3) moverimus

6) doctum sit

VI. Wybierz *coniunctivus* spośród zamieszczonych form czasownika *mitto, -ēre, misi, missum* i określ go.

1) miseramus

6) missa sim

2) mittas

7) mitteris

3) mittimini

8) miserit

4) misissent

9) missi essemus

5) mitteretur

10) mittebam

VII. Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasownika.

2 os. sing.		do, dare, dedi, datum
con. praes.	act.	
	pass.	
con. imperf.	act.	
	pass.	
con. perf.	act.	
	pass.	
con. plusq.	act.	
	pass.	

VIII. Przetłumacz zdania z *cum historicum*.

1. Cum hostes appropinquarent, cives oppidum reliquerunt.
2. Graeci, cum Troiam expugnassent, magnum numerum incolarum eius necaverunt.
3. Cicero, cum Athenis esset, oratores et philosophos clarissimos audiebat.
4. Cum Syracusae captae essent, Archimedes interfectus est.
5. Cum Troia deleta esset, Aeneas post multa itinera in Italiam venit.
6. Athenienses, cum de adventu Persarum audivissent, legatos Delphos miserunt.
7. Cum Hannibal adveniret, Romae magnus terror factus est.
8. Philippus, cum bellum contra Persas pararet, occisus est.
9. Cum ultimus rex Romanorum expulsus esset, duo consules Romae creati sunt.
10. Pyrrus, cum Argos oppidum oppugnaret, lapide ictus interit.
11. Fuit tempus, cum Germanos Galli virtute superarent.

Cicero, cum Lentulum, generum suum, exiguae staturae hominem longo gladio accinctum vidisset, interrogavit, quis generum suum ad gladium alligavisset.

IX. Przetłumacz zdania i określ występujący w nich okres warunkowy.

1. Si agricolae agros bene colerent, pulchros fructus acciperent.
2. Si te rogavero aliquid, non respondebis?
3. Achilles non pugnasset contra Hectorem, nisi Patroclus occisus esset.
4. Si Hannibalis proelia omnia describere studeam, dies mihi deficiat.
5. Si adulescens essem, nemo pugnaret fortius – senex quidam dixit.
6. Minus saepe pecces, si scias, quid nescias.
7. Si id quis fecerit, stultus fuerit.
8. Poma, si matura sunt, ex arboribus decidunt.
9. Si illum librum habuerim, certe eum legerim.
10. Si hoc dicis, erras.
11. Si mihi de adventu tuo scripsisses, domi mansissem.
12. Troia expugnata non esset, nisi Graeci dolum adhibuissent.
13. Si barba philosophum faceret, omnes barbati saperent.
14. Si feceris id, gratiam habebō, si non feceris, ignoscām.
15. Si Cicero viveret, verba eius audiretis.

bezpieczny – securus, -a, -um
 bieć – curro, -ēre, cucurri, cursum
 bóg – deus, -i, m.
 bronić – defendo, -ēre, defendi, defensum
 Bruksela – Brusellae, -arum
 Brundyzjum – Brundisium, -ii
 Budapeszt – Budapestinum, -i
 być – sum, esse, fui
 chcieć – volo, velle, volui
 chłopiec – puer, pueri, m.
 chory – aeger, aegra, aegrum
 chwalić – laudo, -are, -avi, -atum
 cieszyć się – gaudeo, -ēre, gavisus sum
 córka – filia, -ae, f.
 Cyceron – Cicero, -onis
 często – saepe
 człowiek – homo, -inis, m.
 czy – an, -ne
 czytać – lego, -ēre, legi, lectum
 dawać – do, dare, dedi, datum
 Delfy – Delphi, -orum
 do – in (z Acc.)
 do (kogoś) – ad (z Acc.)
 dobry – bonus, -a, -um

dzielić – divido, -ĕre, -visi, -visum
dzielny – fortis, -e
dziewczyna – puella, -ae, f.
dziś - hodie
Eneasz – Aeneas, -ae
fałszywy – falsus, -a, -um
Galowie – Galli, -orum
gnać – ago, -ĕre, egi, actum
grunt – solum, -i, n.
gwiazda – astrum, -i, n.
i – et
iść – vado, -ĕre, vadi, vasum
Italia – Italia, -ae
ja – ego
jeśli – si
jutro – cras
Kalisz – Calissia, -ae
karać – punio, -ire, -ivi, -itum
Kartagina – Carthago, -inis
kiedy – cum
kłamać – fallo, -ĕre, fefelli, falsum
kraj – terra, -ae, f.
Kraków – Cracovia, -ae
król – rex, regis, m.
krótki – brevis, -e
książka – liber, -bri, m.

który – qui, quae, quod
lekarz – medicus, -i, m.
list – epistula, -ae, f.
mały – parvus, -a, -um
miasto – urbs, urbis, f.
mieć – habeo, -ĕre, habui, habitum
milczeć – sileo, -ĕre, silui
milczeć – taceo, -ĕre, tacui, tacitum
móc – possum, posse, potui
mój – meus, -a, -um
mówca – orator, -oris, m.
mówić – dico, -ĕre, dixi, dictum
my – nos
myśleć – cogito, -are, -avi, -atum
na – in (z Abl. na oznaczenie miejsca; z Acc. na oznaczenie kierunku)
nagroda – praemium, -ii, n.
nauczyciel – magister, -tri, m.
nauczycielka – magistra, -ae, f.
nic – nihil
nie – non
niewolnik – servus, -i, m.
nigdy – numquam
obietcywać – promitto, -ĕre, -misi, -missum
obóz – castra, -orum, n.
odważny – fortis, -e
odwiedzać – visito, -are, -avi, -atum

ogłosić wyrok – sententiam dico, -ēre, dixi, dictum
ogród – hortus, -i, m.
ojczyzna – patria, -ae, f.
okręt – navis, -is, f.
on, ona, ono – is, ea, id
opowiadanie – fabula, -ae, f.
oskarżać – accuso, -are, -avi, -atum
pan – dominus, -i, m.
patrzeć – video, -ēre, vidi, visum
pies – canis, -is, m., f.
piękny – pulcher, -chra, -chrum
pilnie – diligenter
pisać – scribo, -ēre, scripsi, scriptum
podość się – placeo, -ēre, placui, placitum
pokonać – vinco, -ēre, vici, victum
pole – ager, agri, m.
pomagać – prosum, prodesse, profui; adsum, adesse, affui
powiniem – debeo, -ēre, debui, debitum
powolny – lentus, -a, -um
powód (ten, kto prowadzi sprawę) – actor, -oris, m.
pozwany – reus, -i, m.
późny – serus, -a, -um; adv. sero
pracować – laboro, -are, -avi, -atum
prawdziwy – verus, -a, -um
prowadzić sprawę – causam ago, -ēre, egi, actum
przez (kogoś) – a, ab (z Abl.)

przodek – proavus, -i, m.
przybysz – advena, -ae m., f.
przychodzić – venio, -ire, veni, ventum
przyjaciel – amicus, -i, m.
przyjaciółka – amica, -ae, f.
przrzekać – spondeo, -ēre, spopondi, sponsum;
– promitto, -ēre, -misi, -missum
rada – praeceptum, -i, n.; consilium, -ii, n.
rodzic – parens, -ntis, m., f.
Romulus – Romulus, -i
rozkazywać – impero, -are, -avi, -atum
rozważny – prudens, -ntis
rynek – forum, -i, n.
Rzym – Roma, -ae
Rzymianin – Romanus, -i, m.
rzymski – Romanus, -a, -um
Serwiusz – Servius, -ii
sędzia – iudex, -icis, m.
skazać – condemno, -are, -avi, -atum
sławny – clarus, -a, -um; celeberrimus, -bris, -bre
słowo – verbum, -i, n.
słuchać – audio, -ire, -ivi, -itum
szczęśliwy – beatus, -a, -um; felix, -icis
szkoła – ludus, -i m.; schola, -ae, f.
szybki – celer, -eris, -ere
szybko – cito

śpieszyć (się) – propero, -are, -avi, -atum
świątynia – templum, -i, n.
teatr – theatrum, -i n.
Trojańczyk – Troianus, -i, m.
trudny – difficilis, -e
ty – tu
uczciwy – honestus, -a, -um
uczyć się – disco, -ēre, didici
uwalniać – absolvo, -ēre, -solvi, -solutum
w – in (z Abl.)
wczoraj – heri
widzieć – video, -ēre, vidi, visum
wieczór – vesper, -eri m.
wiedzieć – scio, -ire, -ivi, -itum
wielu, wiele – multi, -ae, -a
wierny – fidus, -a, -um
właściciel – dominus, -i, m.
wołać – voco, -are, -avi, -atum
wróg – hostis, -is, m.
wszystek – omnis, -e
wy – vos
wybrzeże – ora, -ae, f.
wzrastać – cresco, -ēre, crevi, cretum
z (kim) – cum (z Abl.)
z (czego) – e, ex (z Abl.)
zabawa – ludus, -i, m.

zawsze – semper
zbliżać się – appropinquo, -are, -avi, -atum (z D.)
ziemia – terra, -ae, f.
zły – malus, -a, -um
znakomity – illustris, -e
zwierzę – animal, -alis, n.
zwycięzać – vinco, -ēre, vici, victum
żaden – nullus, -a, -um
żeglarz – nauta, -ae, m.
żołnierz – miles, -itis, m.
żyć – vivo, -ēre, vixi, victum

300674